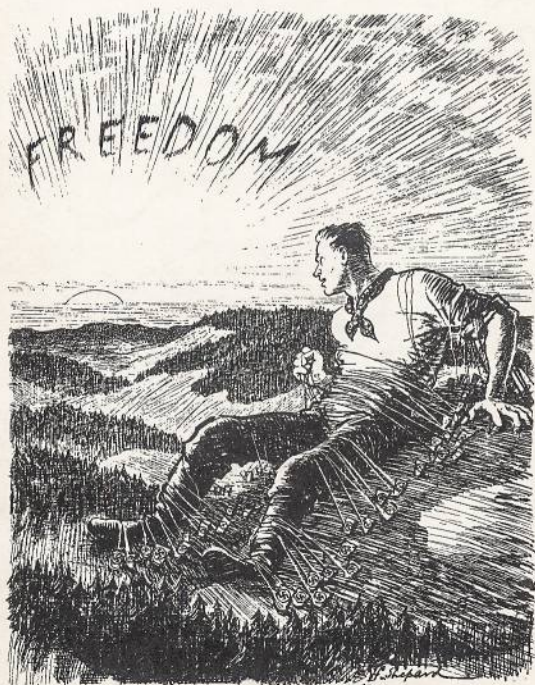

SVIESA

1

SAUSIS-VASARIS-KOVAS, 1944

MILŽINAS KELIASI

No. 1

“ŠVIESA”

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, issued by American Lithuanian Workers Literary Society, 46 Ten Eyck St., Brooklyn 6, N. Y.

Editorial Board: R. Mizara, A. Bimba, V. Tauras.

Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription Rates: \$1 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter September 21, 1934, at the Post Office at Brooklyn, New York, under the Act of March 3, 1879.

TURINYS

Didžiųjų Ofensyvų Metal. V. T.	3
Fašizmas: Liaudies Svetimo Priešas. J. Žiugžda	6
Tarybinių Lietuvių Literatūra. Dr. A. Petrika	7
Artistas, Dainininkas, Veikėjas. Jonas Kaškaitis	15
Nenugalimas žmogus. Eilėraštis. E. Mieželaitis	19
Antaną Smetoną Palaidėjus į Kapus. R. Mizara	20
Vienas Paveikslas. Seržanto K. Pasakojimas. Petras Cvirka	24
Partizano Godos. Eilėraštis. A. Dagilis	27
Raginės Pilis. Iš Poemos “Sereikis”	28
Viltis. Eilėraštis. Salomėja Nėris	29
Tėvynės Laukas Verkia. Eilėraštis. St. Jasilionis	29
Apie Grožį. (Iš Stp. Ščipačiovo). Eilėraštis. Išv. K. Korsakas	29
Jasnaja Pollana. Eilėraštis. Antanas Venclova	30
Atelk. Eilėraštis. Salomėja Nėris	30
Prie Šaltinio. Eilėraštis. Salomėja Nėris	31
Ateis Pavasaris Gražus. P. B. Pilėnas	31
Mano Pavasaris. Eilėraštis. A. Dagilis	31
Kovon už Laisvę. Eilėraštis. P. B. Pilėnas	31
Vakaruose Mūs Namai. Eilėraštis. Liudas Gira	32
Marytė. Eilėraštis. Salomėja Nėris	32
Prie Brolių Kapų. Eilėraštis. Salomėja Nėris	32
Knygų Peržvalga	33

ŠVIESA

The Light

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 46 Ten Eyck Street, Brooklyn 6, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba, V. Tauras. Atsakomybą už redaktorius: A. Bimba.

No. 1 Sausis-Vasaris-Kovas (January-February-March), 1944 Metai XI

Didžiųjų Ofensyvų Metai

V. T.

Praeitieji metai buvo didžiųjų laimėjimų metai Sovietų Sąjungai, o hitlerinei Vokietijai—saulėlydžio pradžia. Šiomet gi, sueinant dvylikai mėnesių nuo pernykšios Sovietų istorinės pergalės Stalingrade 1943 m. vasario 2 d., Raudonoji Armija vainikuojasi naujais ir naujais triumfais.

Sausio pabaigoje didvyriškasis Leningradas visai išlaisvintas iš daugiau kaip dvimėtinės blokados; hitlerininkai iššluoti iš visos plačios jo srities ir Suomijos įlankos pakrančių iki Estijos.

Pirm Stalingrado Hitleris visam pasauliui užreiškė, kad, girdi, Rusijos armija "taip sudaužyta, jog ji niekuomet daugiau nepakils." Pradėjęs atakuoti Stalingradą, jis gyrėsi: "Stalingradas bus paimtas... Būkite tikri, kad kokia pasaulyje jėga niekada nenustums mus nuo to miesto."

Bet ta "mirtinai sudaužytoji" armija sudavė tokį baisų smūgį naciams, kokio iki tol dar nebuvo patyrus jokios šalies kariuomenė. Stalingradas neatitaisomai pakirto vokiečių karo mašinos galybę. Ties Stalingradu tapo sudaužyta Hitlerio ir jo pakalikų pasaka, būk nacių armija esanti nesumušama. O sekusieji po to įvykiai ištaškė ir kitą jų pasaką, būk Sovietai, bet, esą, jokių būdu ne vasaros metu.

Pradedant nuo Stalingrado, Sovietai grūdo nacių gaujas atgal žiemą, pavasarį, vasarą,

rudenį ir vėl žiemą. Per tą dvyliką mėnesių hitlerininkai buvo nutrenkti 925 mylias atgal į vakarus, iki Lucko ir antrapus jo, o nuo čia jau tik apie 425 mylios iki Berlyno.

Sovietų atvaduoti tuo laikotarpiu miestai skaitosi tartum koks ilgas katalogas: Rostovas, Taganrogas, Charkovas, Voronežas, Kurskas, Bielorodas, Oriolas, Brianskas, Stalino, Dniepropetrovskas, Poltava, Konotopas, Kijevs, Čerkassai, Kremenčugas, Smolenskas, Gomelis, Velikije Luki ir tūkstančiai kitų miestų, geležinkelio stočių bei miestelių. Visai apvalyta nuo nacių Kaukazija ir jie užblokuoti Krimo pussalyje.

Naciai šnekėjo, būk jie patys traukiasi atgal, norėdami, girdi, sutrumpinti savo liniją. Bet Raudonoji Armija įlaužė tokius vingius ir įvarė tiek kilyų, jog vokiečių linija ne sutrumpėjo, bet 600 mylių pailgėjo.

Niekur vokiečiai savu noru nesitraukė atgal. Iš visur jie buvo išmušti tiksliai per žūtūtes kautynes raudonarmiečių ir partizanų, kaip ir New York Times, pagaliaus, pripažįsta. Tačiau, tarp smetoninių lietuvių yra tokių fanatiškų Hitlerio gramofonų, kad jie pasakoja, būk naciai savais kariniais sumetimais ir Leningradą patys apleidę...

N. Y. Times šitaip apibūdino Leningrado didvyriškumą:

"Leningradas vienas stovėjo prieš Vokietijos galybę nuo pat įsiveržimo pradžios. Tai

miestas, kuris pats savo valia (pasiryžimu) išsigelbėjo, ir jo atsparumas gyvuos istorijoje, kaip didvyriškumo padavimas (mitas). Leningradas reiškia, jog rusų tauta nesumūšama."

Užblokuotas per dvejus metus, Leningradas kovojo, kentėjo ir dirbo, kuomet vokiečių artilerija ardė miestą ištisomis gatvėmis ir dieną naktį žudė jo piliečius. 20 laipsnių šaltyje darbininkai neatlaidžiai dirbo fabrikuose, kurių sienos buvo oran išneštos; alkani vaikai statė barikadas; motinos ir žmonos nešė sūnams, vyrams ir broliams ginklus ir amuniciją ir tėmijo nacių bombininkus. Vienintelis kelias Leningradui maisto gauti tebuvo per Ladogos ežero ledą nutiestas geležinkelis. Vasaros metu kiekviena pėda suardytos sproginiais žemės mieste buvo paversta į daržovių auginimo sklypelį.

Bet ir tokiose neapsakomai sunkiose ir pavojingose sąlygose klestėjo kultūrinis miesto gyvenimas. Šostakovičius po ugnim parašė garsiąją savo simfoniją; kiti kompozitoriai gamino įvairią muziką; veikė koncertai, teatrai ir Mokslių Akademija. O Raudonajai Armijai pradėjus ofensyvą linkui Leningrado, jo darbininkai ir darbininkės 600 nuosimčių padidino savo dirbinių kiekį, nežūrint apdaužytų mašinų, sužalotų bei nusidėvėjusių įrankių.

Tačiau ir Leningrado išlaisvinimui Stalin-gradas padarė pradžią. Dar daugiau. Kartu su angly-amerikiečių įsiveržimais į šiaurį Afriką, ofensyvas, prasidėjęs nuo Stalingrado 1942 m. lapkričio, pakreipė visų Jungtinių Tautų veidą linkui ofensyvo ir pergalės.

Ties Stalingradu nukata ne tik šimtai tūkstančių nacių. Ties juo krito ir daugelis niekinimų, kuriais net talkininkai neigė Sovietų herojus. Stalingradas ir po jo sekusieji Raudonosios Armijos žygiai ir sovietinių tautų pasiekimai įrodė Sovietų Sąjungos galybę ir didybę. Jungtinės Valstijos ir Anglija įsitikino, jog Sovietų kraštas tai nepavaduojamas talkininkas ne tik laimėti karui prieš fašistinę Ašį, bet ir taikai ir tarptautinei gerovei po karo palaikyti. Net priešiška spauda turėjo pripažinti, jog Raudonoji Armija "dažniausiai galingiausia pasaulyje."

Tokiu būdu Stalingradas atidarė duris į istorines Maskvos ir Teherano konferencijas. O Teherano sueigos pasėkoje prez. Roosevel-

tas, maršalas Stalinas ir Anglijos premjeras nutarė, kaip sako jų pareiškimas:

"Mes suderinome savo planus visiškai Vokietijos jėgų sunaikinimui. Mes pilnai susitarėme dėl to, kada ir kokių mastu bus daromi žygiai iš rytų, vakarų ir pietų. Bendrasis mūsų susitarimas užtikrina, jog pergalė bus mūsų."

"Kai dėl taikos, mes esame tikri, jog mūsų kraštai padarys ją pastovia taika. Mes pilnai pripažįstame, jog didžiausioji mūsų ir visų Jungtinių Tautų atsakomybė yra įsteigti tokią taiką, kuriai pritartų milžiniškoji pasaulio tautų dauguma ir kuri panaikintų karo ryklę ir baisenybę daugeliui gentkarių."

"Čia dalyvaujančios trys valdžios pripažįsta, jog būtinas dalykas jų pačių reikalams ir visų tautų mylinčių tautų reikalams yra tęsti dabartinį gaudų sandarbininkavimą ir bendradarbiavimą... taip pat ir laikotarpyje po karo ir jog tai yra vienintelis būdas, kuriuo galima būtų išlaikyti taiką ir kelti politinę, ekonominę ir visuomeninę jų gerovę..."

Aišku, jog ofensyvoje Teherano dvasioje anglai ir amerikiečiai iš oro nuolat naikina karines nacių įmones, ir tuomi silpnina medžiagines Hitlerio priemones, naudojamas prieš Sovietus. Naujas angly-amerikiečių įsiveržimas Italijon netoli Romos taip pat yra ofensyvo žygis. Kairo konferencijos pasėkoje (tarp prez. Roosevelto, premjero Churchill ir Chinijos vado Chiang Kai-sheko) Jungtinės Valstijos prakiato išlaikinę Japonijos apsigynimo liniją Marshall salose.

Sovietų Sąjunga, tačiau, tebeneša pačią sunkiausią karo našą. Prieš Sovietus veikia bent keliadesimt kartų didesnės nacių jėgos, negu tos, su kuriomis susiduria amerikiečiai ir anglai.

Kaip greit Jungtinės Valstijos ir Anglija palengvins tai baisiai nelygią Sovietų Sąjungai našą ir atidarys antrąjį frontą prieš vokiečius Vakarų Europoj? Tenka manyti, jog tas žygis jau nebe už kalnų. Bet ryšium su tuom nereikia užmiršti ir stipriųjų stabdžių, viešų ir slaptyų pentakolonistų, kurie trukdo prezid. Roosevelto ir premjero Churchillio pastangas ir sabotauoja Teherano pasižadėjimus.

Tie priešai turi galingą spaudą, raginančią TAIKYTIS TUOJAU su naciais ir Japonija, be galutinės pergalės. Į masinius savo susi-

rinkimus jie kviečia net vokiečius bundistus-nacius, kaip tik šie paleidžiami iš koncentracijos žardžių bei kalėjimų. Nuo svetainių saikyklų ir per radiją tie Hitlerio kailio gelbėtojai, pradedant socialdemokratų vadais Normanu Thomasu ir prof. Hartmannu ir baigiant tokiais Wall Stryto kapitalistais, kaip J. J. Raskob, stengiasi sumobilizuot amerikiečius prieš Sovietų Sąjungą. Tokio jau plauko asmenys kongrese Washingtone atvirai vadiną Teherano konferenciją "humbugu." N. Y. Daily News ir Chicago Tribune su savo leidėju pulk. McCormicku gąsdina, kad jeigu Rusija sumuš Vokietiją, tai Sovietai įsiviešpatausią įtisoje Europoje.

N. Y. Daily News nuolat kursto savo skaitytuos prieš Roosevelt valdžią, prieš Angliją ir prieš Sovietų Sąjungą; esą, "Churchillas skambinas Rooseveltu kaip pianu, o Stalinas daužas Amerikai žandus visame žemės skritulyje."

Tie TAIKOS DABAR elementai paskleidžia milijonus lapelių ir laikraštinų skelbimų, kur deklamuoja, kad "vokiečiai ir japonai ne blogesni už mus pačius, nors ir ne geresni."

Juo Raudonoji Armija toliau bloškia Hitlerį vakarus, tuo labiau jie skandalijasi, o kai Sovietų kovūnai perėjo vadinamąjį senąjį Lenkijos rubežių ir įsiveržė Estijon, tai laikraštinė ir radijo Ašis dar isteriškiau ėmė reiklauti Vakarų Ukrainos ir Vakarų Baltarusijos žemių Lenkijai "sugrąžinti," o Baltijos kraštus vėl pervesti tokiems pro-hitlerininkams, kaip nabašninkas Smetona.

Jie surado "pavoingas gudrybes" ir tame, kad Aukščiausioji Sovietų Sąjungos Taryba pripažino šešiolikai Sąjunginių Respublikų paskirus užsienių reikalų ministerius-komisarus ir tautines savo armijas.

Jie šukaliauja, būk Amerikos teigiamais pabūklais Sovietai vergiā svetimas tautas, ir pasakoja, kad, girdi, Raudonoji Armija nieko nelaimėtų, jeigu ne amerikiniai ginklai. Lietuviškieji hitlerininkai taip pat godžiai skleidžia tas žioplas pasakas. Jie tiksliai klasuoja faktus, kuriuos parodo patys prez. Roosevelt skaitmenys, būtent:

Viso iki šių metų sausio pirmosios savaitės Sovietų Sąjungą tegavo \$3,550,000,000 paramos iš Amerikos Lend-Lease (paskolų) fondo, o \$15,058,000,000 teko kitiem talkininkam (kuo daugiausia Anglijai ir jos kolonijoms)

bei pusiau-kolonijoms). Už skolinamus jiems pinigūs Sovietai viso gavo iš Amerikos apie 7,000 lėktuvų, 3,500 tankų, 195,000 automobilių, trokų ir motorinių dviračių. Paskui seka maistas, avalai ir kitokia jau ne ginklinė Amerikos pasipirtis Sovietų Sąjungai.

Tai, tiesa, stambi parama, kurios svarbą Sovietų vyriausybė kartotinai pripažino, dėlko už ją ir pasižadėjo pilnai atsiteisti po karo. Bet, kaip pats prez. Rooseveltas viešai pažymėjo, amerikiniai pabūklai sudaro tik nedidelę dalį, lygint su pačių Sovietų pasigaminamais pabūklais. Tatai matysime kad ir iš sekamų poros pavyzdžių:

Sovietai per trejetą savačių praeitą rudenį sunaikino bei pagrobė 2,300 nacių tankų, atremdami vokiečių pradėtą ofensyvą linkui Kijevo. Vadinasi, tame siaurame fronte ir tokiu trumpu laiku naciai nustojo du trečdalius to skaičiaus tankų, kiek Amerika iš viso nusiuntė Sovietams.

Vien ties Stalingradu Sovietai sunaikino bei pagrobė 5,143 nacių tankus, 157,427 trokus, automobilius ir motorinius dviračius ir 1,704 lėktuvus.

Reiškia, sovietiniai kovūnai tiktai Stalingrado kautynėse suėmė bei sunaikino daugiau kaip du kartū tiek tankų, kiek iki šiol gavo iš Jungtinių valstijų, ir netoli tiek trokų, automobilių ir dviračių, kiek Amerika jiems pasiuntė iki šių metų pradžios. O amerikinių lėktuvų Sovietai negavo nei tiek, kiek per vieną mėnesį pagaminama Jungtinėse Valstijose.

Šie skaitmenys turėtų įtikinti kiekvieną teisingai protaujantį žmogų, jog patys Sovietų žmonės pasigamina milžiniškąją pabūklų daugumą karui dviejų tūkstančių mylių ilgio fronte visą laiką.

Tai tos pačios spalvos asmenys skelbia, būk Rooseveltas sauvališkai išprovokavęs karą, norėdamas Anglijos imperiją apginti. Jie priklauso vienai politinei šeimai, kaip ir tie senatoriai ir kongresmanai, kurie ardo prez. Roosevelt taksų programą, drasko jo sumanymus tautai vienyti ir visas jėgas jungti sekmingesniai karo vedimui. Tai jie gina pelnagrobčius, suka kareivių teisę balsuoti rinkimuose, kursto streikus tokiais biliais kaip Smith-Connally ir bendrai tramdo visas teisingas prezidento pastangas karui laimėti kuo trumpiausiu laiku.

(Pabaiga ant pusl. 14.)

FAŠIZMAS: LIAUDIES ŠVIETIMO PRIEŠAS

J. ŽIUGZDA

Kiekvienas lietuvis gerai atsimena 1940-41 mokslo metus. Po visą Lietuvą tuomet buvo steigiamos mokyklos, įvairūs kursai suaugusiems, kursai berašiams ir mažarašiams, mokyklos suaugusiems, liaudies universitetai, skaityklos—vis tai kuo plačiausių tinklu apėmė visą kraštą ir kiekvienam, mažam ir dideliui, vyrams ir moterims nešė mokslą ir šviesą. Ta teisė, dėl kurios lietuvių tauta visuomet kovojo, teisė mokytis—dabar ėmė kūnytis kuo plačiausia banga. Ir lietuvių tauta ta teise gyvai naudojosi. Jau per pirmuosius tarybinius mokslo metus pradžios mokyklos mokinių skaičius išaugo ligi 357,800; vidurinių mokyklų mokinių iš 27,000 išaugo į 40,000 su viršum; per 50,000 suaugusių beraščių ir mažaraščių buvo išmokyta skaityti, rašyti ir aritmetikos; apie 20,000 mokėsi suaugusių pradžios mokyklose, daugiau kaip 3,000 mokėsi suaugusių vidurinėse mokyklose, įvairiuose suaugusių kursuose mokėsi per 45,000 asmenų. Kitiems metais šie skaičiai turėjo dar žymiai pakilti.

Ir visiems besimokantiems pradžios ir vidurinėse mokyklose Tarybų Lietuva atskleidė plačiausią kelią į aukštąjį mokslą ir į įvairių specialybių mokyklas. Ir jau tais pačiais pirmaisiais tarybiniais mokslo metais aukštųjų mokyklų studentų skaičius išaugo nuo 3,990 iki 6,000 su viršum. Kitiems metams jau buvo nutarta praplėsti Vilniaus ir Kauno universitetus, Vilniaus pedagoginį institutą pakelti iki 4 metų kurso, įsteigti du dvimetinius mokytojų institutus, padidinti skaičių technikumų iš dviejų į keturis, įsteigti naujų ekonominių mokyklų ir kt. Žodžiu, nauji mokslo metai turėjo dar plačiau atverti Lietuvos jaunimui ir suaugusiems duris į visų rūšių ir laipsnių mokyklas.

Bet 1941 m. vasarą Tarybų Lietuvą užgriuvo kraugeriškos hitlerinio žmogžudžių gaujos. Naikindami ir griaudami visą Lietuvos gyvenimą, hitleriniai fašistai baigia griauti ir visa

Lietuvos švietimą. Fašizmas visada buvo ir yra didžiausias švietimo priešas. Vokiškojo fašizmo lojikai atvirai skelbia, kad jų tvarkai jokie mokslininkai nereikalingi, o reikalingi tik kariai, teisingiau sakant, hitleriniai budečiai. Jie ir pačioje Vokietijoje sugriovė švietimo įstaigas, kad tamsius žmones lengviau galėtų paversti aklais savo kraugeriškų darbų įnagiais. Taip antai, 1931 metais Vokietijos universitetuose buvo 131,000 studentų, o 1938 metais, po to, kai 5 metus pavaldė hitleriniai fašistai, Vokietijoje beliko tik 58,000 studentų, t. y. mažiau nei pusė. Dabar jų ten nėra nė tiek.

Lietuvoje vokiškieji fašistiniai okupantai per savo laikraštपालाई "Deutsche Zeitung im Ostland," per suhitlerintą Kauno radiją skelbia, kad esanti "tokia padėtis, kada visiems, be jokios atrankos, prieinamas aukštasis mokslas, negali būti nei tikslinga, nei teisinga—nei Vokietijai, nei Ostlandui, nei bet kuriai kitai šaliai." Jie atvirai sako, kad jų uždavinys yra nuslopinti vietos gyventojų veržimąsi į pasisavinimą didesnio žinių kiekio. Jiems reikalingi tik tamsūs žmonės, be jokių žinių, kad galėtų juos laikyti bebalsiais vergais, o paskui ir visai sunaikinti. Kruvinieji fašistai Lietuvoje žada duoti kiek "mokslą," žinoma, tik fašistiškai budeliško "mokslą" tik tiems, kurie įrodysią, kad jie "pagal savo rasinius bei kitus požymius gali būti atrenkami kaip būsimieji kadrų atsakingoms profesijoms." Kitaip sakant, jie "mokys" tik tuos, iš kurių tikėtis pasigaminti sau padėjėjų lietuvių tautai naikinti, kurie pasidarys savo tautos išdavikais.

Taip galutinai vokiškieji fašistiniai okupantai, tie didžiausi liaudies švietimo priešai, nori atimti lietuvių tautai kelią į šviesą, į mokslą. Šita barbariška fašistinių okupantų priemonė yra viena iš daugelio jų priemonių, kuriomis jie nori pavergti ir pagaliau sunaikinti lietuvių tautą.

TARYBINIŲ LIETUVIŲ LITERATŪRA

Ką Veikia Lietuvių Rašytojai, Pasitraukę iš Nacių Okupuotos
Lietuvos į Tarybų Sąjungos Gilumą

(Skaityta dešimtmetyje "Šviesos" sukakties minėjime
1944 m. vasario 5 d. Brooklyn, N. Y.)

DR. A. PETRIKA.

Kai kalbame apie lietuvių literatūrą šio Tėvynės karo metu, tai turime mintyje *tarybinių* lietuvių rašytojų kūrinį, nes laisvai gali kurti tik tie lietuviai rašytojai, kurie šiuo metu gyvena Tarybų Sąjungos gilumoje. Lietuvoje gyvenantiems rašytojams burna užčiaupta, okupantai neleidžia jiems nei piršto pajudinti. Geriausi mūsų dienų Lietuvos poetai ir nuoširdžiausi jos liaudies draugai dabar gyvena didžiulėje Tarybų Sąjungoje. Kol Lietuva buvo STRS dalimi, jie buvo įvairiais Tarybinės vyriausybės pareigūnais, dirbo socialistinėse kūrybos darbuose. Lietuvą užplūdus rudajam nacizmui ir kraujuje paplūdžius visus jaunos respublikos darbo rezultatus, jiems teko trauktis į Tarybų Sąjungos gilumą ir ten jieškoti sau prieglaudos.

Gyvendami Tarybų Sąjungoje, lietuviai poetai ir beletristai ilgisi savo tėvynės, sielojasi dėl jos kančių, rūpinasi jos ateitimi ir laukia dienos, kada galinga Raudonoji Armija, Lietuvos partizanų padedama, išgrūs kruvinąjį fašizmo žvėrį iš Lietuvos lygumų, kada derlingus jos žemės plotus ir vėl dirbs išlaisvinatas lietuviai valstietis, kada atneštas Hitlerio gaujų jungas bus tikrai kartus prisiminimas, kada Vilnius ir Kaunas vėl bus garbingi Lietuvos miestai, o ne Ostlando "gheto" gardai!

Nepaprastai vaizdžiai Lietuvos rašytojų nostalgia, ryžtas ir viltis žėri jų raštuose. Kiek ilgesio, aistros, kovingumo ir gražių vilčių ateičiai tuose jų kūriniuose! Skaitydamas jų eilėraščius prisimeni Adomą Mickevičių, kuris būdamas trėmimo, Lietuvos pasiilgęs sušuko: "Lietuva, mano tėvyne, esi kaip sveikata; kiek tave branginti reikia, tas tik temato, kurs tavęs yra nustojęs."*

*"Litwo, ojczyzno moja!
Ty jęstes jak zdrowie!
Ile cię trzeba cenie,
Ten tylo cię dowie, kto cię stracił."

Ir daugeliui lietuvių rašytojų Lietuva prieš šį karą buvo tikrai geografinis plotas, kuriame jie gyveno ir dirbo. Dabar, atskirti nuo jos, kaip savo šalies patriotai, jie junta tikrą tėvynės ilgesį ir meilę jai. Jie skelbia žiauriems okupantams kovą ir tvirtai tiki ateičia. Kaip gražiai šį taurų sentimentą išreiškia žymus lietuvių rašytojas, poetas ir beletristas Antanas Venclova savo eilėraštyje "Mano Karta":

Ir aš tikiu: ateis diena lauktoji...
Tėvynė sodas snigs, ir girios vėl žaliuos.
Seni draugai brangios giminės laimei
Didžiajam darbu vėl ranką paduos.

Užlyginsim kapus ir juos žiedais papuošim,
Žaizdas aprišim ir nuplausim kraują.
Vėl eisime statyti, kas sugriauta,
Vėl eisim kurt gyvenimą iš naujo.

Numiršta žmonės, ir žiedai nuvysta,
Ir vis retėja mūsų draugų karta,
Tačiau žydės per amžius mūsų žemė,
Ir amžinai gyva bus mūsų tauta!

Kitame eilėraštyje ("Lietuva") tasai pats poetas vaizdžiai prisimena Lietuvą, jos sodybas bei miškus, jos dabartinę vergovę ir būsimą renesansą:

Sutemus vakarui, kada galva nusvyra
Iš ilgesio ir liūdesio sunkaus,
Kada dundėdamos padangės griūva,
Ir krinta bombos iš dangaus.

Tu akyse man, tartum nuotaka,
Stovėsi, pasipuošus gojais ir miškais,
Po žvaigždėmis liūdnai šypsoies
Su rankom ištiestom ir palaidais plaukais...

Iš žemės pakeli tu mažą daigą,
 Ramunei vėl žydėti įsakai...
 Ir vėl jūruoja tamsiai žalios girios,
 Vėl želmanim žaliuoja mūsų laukai.

Vėl kyla augalās išdegusioje dirvoj,
 Krūtų tavųjų penimas.
 Tu amžina, kaip meilė ir kaip žemė,
 Tu nemirtinga, kaip gyvenimas.

Jonas Šimkus, vienas geriausių lietuvių žurnalistų, nedviprasmiškai teigia, jog lietuviai grįš į savo žemę ir atkeršys savo skriaudėjams:

Atkeršysim už kraują,
 Už didvyrių kapus,
 Kai grįšim į tėvynę,
 Kai grįšim į namus...

Draugai laukų lygiųjų,
 Ir broliai žemės mūsų!
 Mes grįšim į tėvynę,
 Mes grįšim į namus!

Kitoj, vietoj jis sako:

Vokiečių banditą mūsų žemelė brangi
 Nuo krutinės savo kaip dulkę nuplaus.
 Ne tau švies skaidrioji Lietuvos padangė.
 Lietuva tau niekad, niekad nevergaus.

Liudas Gira, senas, premijuotas lietuvių liaudies poetas, neseniai atšventęs savo 40-ties metų literatūrinio darbo jubiliejų, nepaprastai jautriai apdainuoja Lietuvos drąsųjį partizaną ilgoje poemoje "Partizanų Keliais":

Palei kelią liepa,
 Palei kitą uosis.
 Katron pusėn, jaunas, suksi?
 Kuriuo keliu josi?

Jei pro liepą suksi,
 Pro tą plačiašakę,—
 Liepos pasiklausk šakelių,
 Ką joms vėjas sakė?...

Jei pro uosį suksi,
 Vis į priešo pusę,—
 Nepabūgęs kliūčių, vargo,
 Irgi vyras būsi!...

Jei širdim paklausai,
 Jei valia norėsi,—
 Atsakys tau liepos šakos:
 —Jok prieš save tiesiai!

Jok prieš save tiesiai,
 Paskui suk į kairę;
 O paskui į žalią girią
 Joki apsidairęs...

Užjuostėj granatos,
 Šautuvas per petį,
 Jau žinosi, kas daryti,
 Vokietį pamatęs!

Žinoti žinosi,
 Mokėti mokėsi
 Niekšui budeliui, fašistui,
 Taikyt kakton tiesiai...

Rink visus į savo
 Partizanų būrį.—
 Kas širdy tėvynės meilės
 Ir drąsos kas turi.

Sauk visus į kovą,
 Vergija kas bodis,
 Kam tėvynė, liaudis, laisvė—
 Nėr vien tuščias žodis...

Kur tiktai bejosi,
 Katron suksi pusėn,—
 Jei tėvų myli tu žemę—
 Partizanas būsi!

Būsi partizanas,
 Tikras patriotas,
 Ir sulauksi didžio džiaugsmo—
 Laisvės atkovotos!

Kels tuomet tėvynę
 Šventę didžią, šviesią.
 Tarp garbingų krašto vyrų
 Tave ten regėsiu!

Lietuvos partizanas yra ne tik garbus savo krašto patriotas, drąsus kovūnas, bet ir gana romantiška, spalvinga asmenybė. Ne vienas rašytojas jo garbę kelia, jam himnus gieda. Va kaip gražiai jį idealizuoja viena žymiausių mūsų moterų poečių Salomėja Nėris savo eilėraštyje "Partizanai Miškuos":

Žygiais, o ne žodžiais
Mes tėvynę mylim.
Ir širdies ugnim tik
Prakalbam į ją.
Kanonadai griauždiant,
Švino lytui lyjant,
Mes petys į petį
Stojam mūšyje.

Raudona gėlė
Ant krūtinės draugo,
Ant pilkos milinės
Skaisčiai pražydės.
Tesugers ją žemė,
Te gimtoji saugos
Tą srovelę kraujo
Karžygio širdies.

Kietas mūsų plienas!
Tenedrįsta želti
Dilgėlės ir usnys
Žemėje šventoj.
Širdys mūsų—plienas.
Tenedrįsta kelti
Jūlaus pakaušio
Išgamos rytoj!

Tėvynės meilė labai gražiai dainuoja ir žymus naujoji Lietuvos kritikas, publicistas ir poetas Kostas Korsakas. Viena daugelio savo eilėraščių Lietuvos adresu jisai byloja:

Mylėjau aš tave, sūnus kaip myli savo motiną.
Tu man buvai aistra, gyvenimas, kova.
Iš tavo upių godžiai gėriau, tu mano alkį sotinai,
Ir nuo tavų žiedų apsaugus buvo man galva...

Ir poetas raminasi tuo, kad jisai grįš į savo kraštą, kad dar pamatys savo tėviškės laukus ir Lietuvos pavasarį:

O grįšim juk kada, pavasarį, kaip paukščiai grįžta,
Plačiai sparnus išskleidę, užgrūdinti audros.
Tegu tada visi žiedai tau, mylima, pražysta,
Tegu tada širdis tau atgimimo giesmę vėl giedos.

Kai kas gali paklausti, kodėl tarybiniai lietuvių rašytojai Tėvynės karo metu apleido bendrąją literatūros sritį, kodėl jie rašo vien karo temomis? Atsakyti galima, jog tarybiniai lietuvių rašytojai yra *realistai*, o ne romantikai, svajotojai, todėl jie ir negali rūšiomis karo dienomis išsižadėti savo paskirties; jie negali keltis į abstrakčių stratosferą,

kada žemė dega. Poetai privalo dainuoti *tikrovę*, jų kūryba turi būti giliai šaknis suleidusi į žemę, nors jos šakos ir plazdentų ore. Šis karas, tai *totalinis*-visuotinis karas, ir jo metu tenka persiorientuoti kiekvienam nuoširdžiam kovotojui prieš kruvinąjį fašizmą. Objektiviam kultūrtregeriui buvo plati dirva taikos laikui, tačiau dabar, kada visas laisvę mylintis pasaulis skęsta žūtūtinėje kovoje, kiekvieno realistiniai nusiteikusių rašytojo, kiekvieno tikro darbo liaudies draugo kūrybinės temos turi būti—*karo* temos!

Visai teisingai atsako į klausimą, ką reikia daryti, kad priešą nugalėjus Stalinas savo kalboje 1941 m. liepos 2 d.:

„Pirmučiausia, būtinai reikia, kad mūsų žmonės, Tarybų liaudis, suprastų begalinį didumą pavojaus, kuris grėsia mūsų kraštui ir atmestų visokį ramų savimi pasitenkinimą, visokį nepaisymą, visas tas ramaus kūrybinio darbo nuotaikas, kurios buvo taip natūralios prieš karą, bet kurios yra mirtinai pavojingos šiandien, kuomet karas visa ką pagrindinai pakeitė...“

Tarybų žmonės turi tai suprasti ir atmesti visokį nepaisymą; jie turi susimobilizuoti ir perorganizuoti visą savo darbą naujais, karo laiko pagrindais, kuomet negali būti priešui jokio pasigailėjimo.”

Taigi ir rašytojai turi prisitaikinti karo padėčiai ir padėti frontui bei užfrontei, stiprinti juos moraliniai ir organizuoti jiems visokią pagalbą, o ne benaudiškai tuščiažodžiauti. Visai tiksliai į savo paties iškeltą klausimą atsako K. Korsakas:

Ar būsim mes tikrai didžios kovos stebėtojai,
Pro šalį praėina šu savo raštų žodžiais?
O noriu, kad daina griausmais skambėtų jai,
Kad būtų ji žibūrys, kurs kariui kelią rody...

Draugai rašytojai, lietuviškos šalies poetai!
Tebūs šis balsas mums, lyg šventas įkvėpimas.
Mūs raštuose kovon tešaukia kraujas, budelių pralies
Mūs dainoje teskamba žodis, priespaudoj užgimes! [tas,

Kovoj mes tavo naują puslapį rašyt privalom
Su plunksna kertančia, lyg kardo ašmenim.
Ne rašalas ant popierio prie rašomojo stalo,
O kerštas degantis šiandien mus jungia su tavim.

Tasai pats rašytojas labai vaizdžiai piešia karo sukurtas sąlygas, kuriose naujai lietuvių literatūrai tenka gimti bei gyventi, tuos užda-

vinius, kuriuos jai gyvenimas iškelia ir ko iš jos laukia dirbančioji, kovojančioji liaudis. Knygos "Lietuva Ugnyje" įžangoje skaitome:

"Plėšikiškojo hitlerizmo sukeltas karas kaip visai Tarybų Lietuvai, taip ir lietuvių literatūrai suteikė skaudų smūgį. Kruvinu karo viesulu fašistai ne tik nutraukė ramų mūsų rašytojų kūrybinį darbą, bet ir išsklaidė jų literatūrines gretas. Gelbėdami savo gyvybę ir savo žodžio laisvę, iš Lietuvos į Tarybų Sąjungos gilumą turėjo pasitraukti visa eilė lietuvių rašytojų, jų tarpe J. Baltušis, P. Cvirka, L. Gira, K. Korsakas, J. Marcinkevičius, Salomėja Nėris, J. Šimkus, Ant. Venclova ir kiti.

Nuo pat pirmos karo dienos šie rašytojai stojo į ryžingą kovą prieš fašistinius barbarus, panaudodami savo talentus ir savo plunksnas kaip aštrų, smogiantį ginklą. Ne vienas jų kovingas eilėraštis ir apysaka jau buvo išspausdinti Amerikos lietuvių spaudoje...

Jeigu iš hitlerininkų pavergtos Lietuvos mūsų nepasiekia joks kūrybinis žodis, jeigu ten rašytojai savo pačių tėvynėje jaučiasi kaip nebylūs kaliniai, tai tuo tarpu Tarybų Sąjungoje rašoma naujas, įspūdingas, pilnas kūrybinės galios ir įkvėpimo lietuvių literatūros puslapis, kuris ilgaiems laikams išliks kaip žymus dabartinės epochos liudijimas.

Ką gi mums rodo tarybinių lietuvių rašytojų kūryba?

Gilia, srūvančia žaizda įsmigo rašytojams į širdį baisus pirmųjų karo dienų siaubas, kai hitlerinė armija kruvina ugnies ir naikinimo banga staigiai užpylė ramią, klatingo užpuolimo visai nelaukusią Tarybų Lietuvą. Taip našiai ir džiaugsmingai ką tik pradėta socialistinio gyvenimo statyba buvo sugriauta ir sutrypta vienu akimirksniu...

Dešimtys mokyklų ir bibliotekų, šimtai tūkstančių knygų, mokslo ir kultūros vertybių jau pirmomis užpuolimo valandomis buvo sunaikinta Tarybų Lietuvoje. Pirmąja bomba, pirmuoju patrankos sviediniu hitlerininkai nuosekliai ir sistematiškai pradėjo vykdyti savo barbarišką sumanymą— sunaikinti lietuvių tautinę kultūrą...

Visi šie mūsų rašytojų kūriniai, persunk-

ti gilia tautų broliškumo idėja, yra visai naujas lietuvių literatūros reiškinys. Čia mes turime jau ryškia pradžia tos tikrai tarybinės literatūros, kuri savo turiniu yra socialistinė, o savo forma nacionalinė. Juo reikšmingiau, kad toji tikrai tarybinė lietuvių literatūra savo pradžia gavo kaip tik grėsmingomis Tėvynės karo dienomis, kai lemiamuose mūsųose dar kartą buvo patikrintas socialistinis tautų broliškumo idealas, kai didžioji Tarybų Sąjungos tautų šeima žūtbutinių kovų ugnyje buvo suliedinta į dar tvirtesnę ir vieningesnę jungtinę, kurio nepajėgs išardyti jokie imperialistiniai antpuoliai.

Tačiau giliai meniškai išreiškdami savo kūriniuose internacionalinę tautų broliškumo ir jų kovos prieš hitlerinius pavergėjus vieningumo idėją, tarybiniai lietuvių rašytojai nemažiau jautriai, nemažiau nuoširdžiai ir giliai išreiškia ir savo karštą meilę Lietuvai...

Myldami naują, ligi šiol nežinotą, karo audroje užgimusia meile savo plačiąją socialistinę tėvynę, tarybiniai lietuvių rašytojai dar labiau, dar karščiau myli gimtąją Lietuvą, jos laukus, pievas ir girias, jos upes ir ežerus, jos dangaus mėlynę, jos miestus ir kaimus, jos žmones ir gamtą, jos didvyrišką praeitį ir laisvą, žūtbutinėje kovoje auštančią ateitį. Kraujumi ir ašaromis aplieta, prieš trepiama, degėsiu pajudusi, pelenais sėjama ir gaisrų dūmais temdoma Lietuvos žemė mūsų rašytojams šandien yra dar miesesnė, dar brangesnė. Priešo atplėšė nuo jos kūno, jie karštai jos ilgisi ir išgyvena gilų sielvartą dėl jos neaprepiamų kančių. Tačiau nei tas ilgesys, nei tas sielvartas neturi savy nusivylimo, beviltiško liūdesio, rezignacijos žymių. Mūsų rašytojai tvirtai tiki galutine pergale, ir jei jie ilgisi Lietuvos, tai tik trokšdami kiek galima greičiau išvyti savo tėvynę vėl laisvą, atgimusią naujam gyvenimui, išvadotą iš žiaūros ir kruvinos hitlerinės vergovės...

Žengdami lietuvių literatūros raidoje naują žingsnį ir rūšiomis karo dienomis atskleisdami naują jos istorijos puslapį, tarybiniai lietuvių rašytojai tuo pačiu metu jaučia glaudžiausią ryšį su visa klasikine lietuvių literatūra, su žymiųjų lietuvių ra-

šytojų kūrybos geriausiomis tradicijomis. Šiuo metu, kai pačioje Lietuvoje rašytojų lūpos yra užčiautos brutalaus hitlerinio smurto, tarybiniai lietuvių rašytojai yra vieninteliai tų tradicijų tęsėjai ir atgaivintojai. Patriotizmas, savo krašto ir savo tautos meilė, ryžtingas pasiryžimas ginti Lietuvos laisvę ir tautinę kultūrą, drąsus kvietimas priešintis vokiškiems grobikams — visi tie motyvai, tokie ryškūs Kr. Doneičio, S. Daukanto, M. Valančiaus, Maironio, Vyduo ir kitų lietuvių literatūros klasių kūryboje, šiandien randa ryškų savo papildymą ir atnaujinimą Liudo Giros, Salomėjos Nėries, Petro Cvirko, Kosto Korsako, Antano Venclovos raštuose.

Tarybiniai lietuvių rašytojai jaučia glaudžiausią ryšį ne tik su klasikinės lietuvių literatūros tradicijomis, bet taip pat ir su lietuvių liaudies kūryba...

Tokiu būdu tarybinių lietuvių rašytojų kūryba, nors patys rašytojai ir yra laikinai netekę savo gimtosios žemės, karo metu auga ir semiasi sau gyvybinių sulčių iš lietuviškos dirvos. Todėl tai kūrybai niekas negalės daryti priekaišto, kad ji nelietuviška, kad ji netautiška.

Hitleriniai okupantai, privertę geriausius lietuvių rašytojus laikinai apleisti savo tėvynę, nepajėgę nutraukti jų glaudaus ryšio su savo tauta, su jos kultūra, su jos giliausiomis istorinėmis tradicijomis. Priešingai, užslopinę pačioje Lietuvoje bet kokį kūrybinį darbą, visomis priemonėmis griaudami ir naikindami lietuvių tautinę kultūrą, brutališkiausiai vykdydami germanizacinę politiką, vokiškieji grobikai tik dar ryškiau pabrėžė tą faktą, kad lietuvių literatūra rado Tarybų Sąjungoje geriausias savo tobulėsimo augimo ir plėtojimosi sąlygas, kad jai čia net sunkiomis karo dienomis buvo suteiktos visos galimybės išsiskleisti plačiu kūrybiniu žiedu. Tai yra ryškus tarybinių tautų draugiškumo įrodymas.

Geriausiams lietuvių literatūros atstovams visada buvo būdingas kovingumas ir optimizmas... Rūsčiomis Tėvynės karo dienomis, kai priešas, apimtas laimėjimų svaigulio, prieš visą pasaulį didžiavosi savo galybe, lietuviai rašytojai kvietė ir kviečia savo tautą tvirtai tikėti galutine pergale, ryžtingai, ligi paskutinio kraujo lašo ginti

savo laisvę ir savo ateitį. Ir jų kūryba, išreiškianti lietuvių tautos dvasią, švenčiausius jos jausmus ir troškimus, jos nepalaužiamą pasiryžimą laimėti kovą ir nusikratyti vokiškųjų grobikų jungo yra geriausias artimos pergalės pranešėjas."

Kaip įtūžę tarybiniai lietuvių rašytojai ant vokiškųjų okupantų, aiškiai rodo poetės Sal. Nėries eilėraštis "Odiseja," kuriame ji, sekdamą graikų mitologiniu padavimu, nekvestiesiems Lietuvos "šeimininkams" sako:

Ir aš tėvynėje atrasiu
Tuos lėbautojus įžilius.
Jie šeimininkai šiandien drąsūs
Ir negalvoja—kas jiems klius!

Aš moteris—tik Odiseja,
Manęs Homerais neminės.
Bet aš mokėsiu būt teisėja
Skriaudikams mano giminės.*

Kitas poetas, Ant. Venclova, eilėraštyje "Plėšikams iš Berlyno" pasisako dar stipriau:

Širdis mūs neapykantos pritvino.
Tą neapykantą, pagiežą žemėn jūs paleidot.
Jūs jos nesuvaldysite! Jus laisvos tautos
Sutryps ir pliaus į niekšų veidą!

Jūs dingsite, kaip dingsta rauplės, šiltinė,
Kaip dingsta cholera ir maras.
Jūs jį pagimdėte, ir jis jus pražudys—
Sukeltas jūsų—karas!

Rašytojas Kostas Korsakas okupantams primena, jog Lietuvai jiems niekad nevergaus ir jog patys fašistai savo lavonais nutręš jos laukus:

Nebus ji jums vergė supančiotomis rankom,
Ir parblokšta neklūpos ties jūsų kojomis.
Jums nelenks jinaį gelsvų kasų vainiko,
Sūnyčiai jūsų niekados iš jos krūtų nemis...

Is amžių gilumos išaugo ji tartum didvyrė
Kovoj dėl savo laisvės su jūsų gaujomis.
Lavonais Žalgirio laukuos jūs patręšėt jos žemę,
Lavonai jūsų vėl raistuose kirmys.

*Homero poemoje Odisejas, tai legendinis graikų didvyris, kuris sugrįžęs namo po 20-ties metų iš Trojos karo ir bastynių, rado savo namus pilnus lėbautojų, kurie, manydami jį jau esant nebegyva, piršosi jo žmonai ir elkvijo jo turta. Odisejas visus juos iki vienan išžudė.

Ji ir dabar nelenks prieš jus galvos
Ir rankų kaip vergė supančioti neduos.
Kaip motina ji savo sūnus mūšin skaukia,
Kaip motina jie ją iš jės vergovės išvaduos.

Visa lietuvių literatūra, nuo seniausios iki naujausios, yra persunkta neapykanta ir kerštu vokiškiesiems grobikams. K. Korsakas labai nuosekliai dėsto šį klausimą savo straipsnyje "Amžinoji Neapykanta":

"Ramioje, atlaidžioje lietuvių tautos širdyje jau iš seno dega vienas neužgesinamas jausmas—neapykanta vokiškiesiems grobikams. Išaugusi iš upių kraujo, pralieto per 200 metų bekovojo su kryžiuočiais ir kalavijuočiais, iš Mažosios Lietuvos vokietaimų ir persekiojamų lietuvių ašarų, iš kaizerinės okupacijos žiaurumų ir smurto, toji neapykanta giliai persunkė visą lietuvių tautos sąmonę, jaugo į jautriausius lietuvių jausmus ir pasireiškė visuose mūsų tautos dvasiniuose polėkiuose. Ji neužgesinama, kaip neužgesinama liepsna, į kurią vis daugiau ir daugiau metama degamosios medžiagos."

Betgi tai nėra neapykanta visos vokiečių tautos, kaip tokios. Tai neapykanta tik rudųjų fašistų ir jų prosenelių kryžiuočių bei kalavijūnių-kardininkų, kurie seniau vergė ir žudė lietuvius bei prūsus. Lietuviai gerbia visa, kas tik yra vokiečių tautoje švaraus ir gerbtino:

"Tačiau viena reikia pasakyti lietuvių literatūros garbei—teigia ten pat K. Korsakas—jai ir šiuo atveju svetimas aklas, trumparegis šovinizmas. Kad ir kaip griežtai smerkdami vokiškuosius grobikus, lietuvių rašytojai niekad jų nesuplaka su visa vokiečių tauta apskritai, niekad savo raštuose nelursto neapykantos prieš vokiečius tik kaip vokiečius, prieš vokiečių liaudį, prieš vokiečių kultūrą. Priešingai, tai, kas tauri ir vertinga vokiečių tautoje ar jos būde, moksle ar mene, randa prideramą įvertinimą ir lietuvių literatūroje..."

Tačiau jei lietuvių literatūroje nerandame neapykantos vokiečiams, kaip vokiečiams... tai joje taip pat veltui įsiekotume palankumo, simpatijų ar pritarimo vokiškiesiems grobikams, t.y. tiems vokiečiams,

kurie per ilgus amžius, vis vien kokiais šukiais, tikslais ar siekimais besidengdami, veržėsi į Lietuvą. Vokiečiui grobikui, vokiečiui pavergėjui ir smurtininkui, vokiečiui kolonizatoriui ir imperialistui, vokiečiui išnaudotojui ir germanizatoriui, vokiečiui, apkvaišusiam nuo šovinizmo garų, sužvėrėjusiam ir sugyvuėjusiam nuo beribio įsivaizdavimo, nuo besaikio didžiavimosi savo rase, savo aukštesne kilme ir kultūra, vokiečiui, atgaivinusiam savyje plėšriuosius senovės barbarų instinktus—tokiam vokiečiui lietuvių literatūra nuo seniausių ligi pačių naujausių laikų nežino tik vieną jausmą—baisą, gilią, lyg ugnis deginančią neapykantą, tenurodo tik vieną santykiavimo būdą su tokiais vokiečiais—negailestingą ir visišką jų sunaikinimą. Mirtis vokiškiesiems grobikams—toks yra tradicinis lietuvių literatūros šūkis, pasireiškias joje įvairiausiais motyvais ir formomis...

...visi žymieji lietuvių rašytojai įspėja lietuvių tautą griežčiausiai saugotis savo amžinojo priešo, perprasti jų grobuoniškus planus Lietuvos atžvilgiu, jokių būdu nepasiduoti jų politinei ir kultūrinei demagogijai, o visomis išgalėmis laikytis savos—lietuviškos—kultūros ir kalbos, išamontinti šių dviejų liemiamų veiksmų reikšmę kovoje prieš germanizmo slobiną, būti ištvermingiems, atkakliems ir nepalaužiamiems, niekad nenustoti laimėjimo vilties, nors priešas atrodytų ir kažin kaip galingas, nors kova būtų ir nepaprastai sunki. Šio šviesaus pasitikėjimo ateitimi, šio kovai uždegančio optimizmo lietuvių rašytojai semiasi iš praeities, iš mūsų tautos istorijos, kuri pilna pavyzdžių, kaip lietuviai sąjungoje su kitomis vokiškųjų grobikų puolamomis tautomis jau nekarta visiškai sutriuškino jų gaujas, nors jos ir tada atrodė nenugalimos, nors jos ir tada buvo milžiniškos ir ginkluotos iki dantų, kaip dabartiniai hitlerininkai. Šis gilus iš istorijos šaknų kyląs lietuvių literatūros optimizmas ir šiandien kiekvieną lietuvių nuteikia žiūrėti į ateitį šviesiai su pasitikėjimu, su greitos ir galutinės pergalės viltimi.

Tokie yra tie ryškiausiai ir būdingiausiai bruožai vokiškųjų grobikų atžvilgiu, randami lietuvių literatūroje ir dvasinėje kūryboje nuo seniausių laikų ligi naujausiųjų.

Tai yra atspindžiai tos jau ilgus amžius visos lietuvių tautos širdyje degančios neapykantos vokiškiesiems grobikams, kuri tautosakoje ir literatūroje rado tik ryškiausią savišraišką. Mūsų rašytojai bei poetai savo veikaluose pasakė ir išreiškė tai, ką mano ir jaučia šiuo atžvilgiu visa lietuvių tauta. Tos amžinos neapykantos atspindžiai, nušviečią žymiausių lietuvių tautos dvasinio gyvenimo ir visuomeninės raidos momentus, tik rodo, kokia ta neapykanta giliai reikšmė, kokia ji galinga ir neužslopinama. Ji degė šimtus metų lietuvių širdyse, ragindama kiekvieną lietuvių patriotą ligi paskutinio atodūsiu kovoti su vokiškaisiais grobikais, vandens lašo neduoti jiems iš Lietuvos upių ir grūdų duonos iš Lietuvos dirvų, be pasigailėjimo naikinti ir žudyti juos, ir šiaandien, kruvinosioms hitlerinėms gaujoms tremiant Lietuvą žemę, ji vėl dega su ligi šiol dar nematyto kaitrumu, ruošdama įsiverželiams neišvengiamą mirtį ir kapus."

Prieš lietuvių rašytojus, šiuo metu gyvenančius Tarybų Sąjungoje, stovi didelis, sunkus, bet kartu ir garbingas uždavinys: teikti savo broliams lietuviams juo daugiau knygų. Jiems tenka aprūpinti ne tik fronto bei užfrontės kovotojus, bet ir pavergtoje Lietuvoje esančius lietuvių, kuriuos vokiečiai sava "graždanka" nuodija. Jų literatūra Lietuvą pasiekia daugeliu kelių, daugiausiai partizanų keliu. Neužmiršta jie ir amerikiečių lietuvių spaudos. Nemaža jų raštų telpa žurnale "Šviesoje" ir šiaip pažangiojoje periodikoje. Leidžiama ne tik specialiai Lietuvai skiriami laikraščiai ir brošiūros, bet net ir lapeliai-plakatai aktualiais klausimais: pirmosios gegužės šventimo, vokiečių totalinės mobilizacijos, partizanų darbo, Lietuvos jaunimo gabenimo į vokiečių vergovę, fašistų žvėriškumo Pabaltijį ir t.t. Desėtkai tūkstančių tokių lapelių paskleidžiama iš lėktuvų. Ir juos Lietuvos žmonės godžiai skaito, su kaimynais dalinasi.

1942 m. pradžioj Tarybų Sąjungoje pradėjo eiti net keli lietuviški laikraščiai: savaitinis "Už Tarybų Lietuvą," skiriamas daugiausiai karo reikalams (redaguoja J. Beržinis, P. Cvirka, L. Gira ir J. Šimkus), "Tarybų Lietuva" su mėnesiniu priedu "Menas

ir Literatūra," redaguojamas Juozo Vaišnor, dvisavaitinis "Tiesa" ir raudonarmiečiams skiriamas "Tėvynės šaukia" su literatūrinio priedu "Pergalė," redaguojamas J. Pajaujo. Fronto kariams leidžiamas specialus sieninis laikraštukas "Kovos Lapelis."

Be laikraščių, tarybiniai lietuvių rašytojai leidžia dar nemaža ir atskirų leidinių: brošiūrų ir storokų knygų. Paminėti verta Ant. Venclovos apsakymai "Kelias į Lietuvą" ir jo eilėraščių bei poemų rinkinys "Tėvynės šauksmas;" J. Marcinkevičiaus apysakų knygos "Atkeršysiu," "Po Pirmojo Mūšio" ir "Zvaigždė;" K. Korsako eilėraščių rinkinys "Kovos Įstatymas," Sal. Nėries eilėraščių rinkinys "Pro Kulką Zvimbimę," Liudo Girono eilėraščių rinkiniai "Žalgirio Lietuva," "Smurtas ir Ryžtas," "Kovos žodis" ir "Partizanų Keliais;" J. Žiugždos "Lietuvių Tautos Kova Prieš Vokiškuosius Grobikus Riterius" ir "Lietuvių ir Rusų Tautų Draugystė;" apysakininko, "žemės Maitintojos" autoriaus Petro Cvirkos apysakų rinkinys "Bausmės Ranka," "Apysakos apie Okupantus" ir lietuvių liaudies pasakų motyvais remiantis parašyta antihitlerinių pasakų knyga "Sidabrinė Kulka;" jauno beletristo A. Liepsnonio apysakų rinkinys "Žemės šaukia," P. Pakarklio "Lietuvių Vokietinimas Mūsųjoje Lietuvoje," A. Laisvydo "Po Liudendorfo Batų," 1915-18 m. vokiečių okupacija Lietuvoje; V. Niunkos "Tarybų Lietuvos Metai," J. Laurinaičio "Valstietis, į Kovą Prieš Okupantus;" "Gyvajai Lietuvai," rinkinys naujų eilėraščių Tėvynės karo temomis; "Okupantų Vergovėje," K. Korsako paruoštos liaudies dainos prieš vokiečius; "Amžinoji Neapykanta," rinkinys antivokiškų straipsnių, parašytų mūsų senesniosios kartos klasikų (paruošta ir įžanga parašyta K. Korsako); J. Balušio "Partizanas Daura," "Dainų Rinkinys" tom. I, etc.

Be šių, jie dar yra išleidę keletą vertimų iš rusų kalbos, taikomų daugiausiai kariškiams: "Drausmė—Mūšio Laimėjimo Laidas," "Tarpusavio Pagalba Mūšyje," "Valstybinė ir Karinė Paslaptis," "Politinio Vadovo Pavaduotojas," "Kovos Dainos," "Apsakymai," "Atskalūnas," "Motina," "Saugok Ginklą, Kaip Akį," "Kai Kuriais Agitacijos Klausimais Fronte," "Drausoliai," etc.

1942 m. "Tarybų Lietuva" pranešė, jog

LTSR Valstybinė Leidykla iki tam laikui yra išleidusi 1,658,000 egz. lietuviškų knygų 49-niais pavadinimais. Čia neįeina knygos, išleistos kitų leidyklų ir laikraščiai. Atmenant sunkias karo sąlygas, tai atlikta neapsakomai didelis darbas.

Amerikiečių ALDLD pernai išleido didelę knygą "Didysis Lietuvių Tautos Priešas," o šiemet leidžia kitą didžiulį veikalą "Lietuva Ugnyje." Tai vis aktualūs einamojo momento kūriniai, parašyti ar paruoti Tar. Sąjungoje gyvenančių lietuvių rašytojų.

Lietuvių rašytojų kūriniai plačiai skaitomi Tar. Sąjungoje. Jų raštai dažnai telpa "Pravdoje," "Izviestijose" ir šiaip žymiuose literatūros žurnaluose. Jų keletas jau išversta į rusų kalbą: P. Cvirkos "Sidabrinė Kulka," K. Korsako "Kovos Įstatymas," Sal. Nėries "Pro Kulky Zvimimą," L. Giros "Kovos Žodis," eilėraščių rinkinys (Justo Paleckio redaguotas) "Gyvoji Lietuva" ir dar novelių rinkinys. Ruošiamą jų ir daugiau. Kai kurie jų išleisti gana dideliais tiražais, po 25,000 egz.! Praeitų metų kovo 11 d. Maskvoje buvo suruoštas literatūros vakaras pagerbimui naujai išleistų kūrinių, pasirodžiusių rusų vertime. Dalyvavo ten daug žymių rusų rašytojų bei menininkų ir jie labai palankiai komentavo lietuvių raštus bei rašytojus.

Tarybiniai lietuvių rašytojai nėra kokie nors geltonsnapiai gimnazistėliai. Dauguma jų jau subrendę vyrai, kaip amžiaus, taip ir darbų atžvilgiu, o tūli net ir senstelėję. Pav., L. Gira jau pernai minėjo savo literatūrinio darbo 40-ties metų sukaktį. Dėl to Maskvoje jį gražiai pagerbė ir net aukštu Raudonosios Darvo Vėliavos ordinu apdovanojo.

Kaip jau, be abejonės, esate pastebėję, čia patiekta trumpa, grynai konspektyviška lietuvių tarybinių rašytojų kūrybinių darbų ap-

žvalga, visai nesigilinant į jų literatūrinę vertę ir nebandoma pažiūrėti į juos kritiškai. Iš ilgų citatų matėte, jog didelė tų darbų dauguma yra agitacinio bei propagandinio pobūdžio, kas dabartinėse sąlygose pilnai suprantama ir aktualu. Joks objektyvus kalbamųjų kūrinių įvertinimas šiuo metu neįmanomas. Tas darbas turės palaukti ramesnio, pokarinio laiko. Šiuo tarpu svarbiausias mūsų uždavinys yra: 1) sudominti amerikiečius lietuvių Tėvynės karo problemomis, 2) parodyti, ką veikia mūsų broliai rašytojai Tarybų Sąjungoje ir 3) kviesti *visokių pažiūrų* Amerikos lietuvius *aktینگai* ir *nuoširdžiai* remti visas pastangas okupantų nugalėjimui bei Lietuvos išlaisvinimui iš kruvinųjų nacių vergovės. Čia tai darbas *visų* Amerikos lietuvių, o ne vienos kurios srovės. Kitokio atpildo tarybiniai lietuviai rašytojai už savo darbą nei nereikalauja!

Didžiųjų Ofensyvų Metai

(Tąsa nuo pusl. 3.)

milijonai kareivių yra demokratiniai sveika. Jie neigia fašistinių gaivalų pasiūvimus, nuoširdžiai remia savo valdžią, pritaria tokioms tarptautinėms sutartims, kaip Teherano, ir geriasi didvyriškais Sovietų žygiais.

Ta padorių amerikiečių daugumonė juo kiekiau įtampa savo pastangas, kai Amerikos ir Anglijos kovūnai antru frontu įsiverš į vakarų Europą, kad kuo greičiausiai sumušus nacių iki besąlyginio pasidavimo ir nušlavus hitlerizmo pavietrę nuo žemės veido.

Bet jeigu ne Stalingradas, jeigu ne didžiosios Sovietų pergalės, ar bent kas galėtų tikėtis tokio laimėjimo žmonijos taikai ir tautų laisvei po karo?

ARTISTAS, DAINININKAS, VEIKEJAS

JONAS KASKAITIS

Retas kas nebus girdėjęs apie Paulių Robsoną. Garsas apie jį nuskambėjo po daugelį pasaulio kampų. Jo įstabi asmenybė trykščia gaivališka jėga. Skaidrus jo protas, jautri artistiška siela, laisva stangri dvasia iškėlė jį viršun. Ir šiandieną Pol Robson, kai jam stuktėlėjo 45 metai, yra negrų rasės pažiba ir visos Jungtinių Valstijų tautos nenuoalsus kovotojas už savo, vientaučių teises, už visų

kratija. Jo liepsninga užuojauta visoms skriaudžiamoms, išnaudojamos pasaulio klasioms bei grupėms padarė jį aštriai kovinga, dinamiška asmenybe.

Negana to, Pol Robson—iš pat savo gausios prigimties didis artistas, skardus, sielą virpinąs dainininkas. Su savo triumfingais koncertais, su savo pergalinga daina jis apvažinėjo žymiuosius pasaulio kampus.

Ir šiandieną, jau kelintas mėnuo, garsioji Niū Jorko Brodvės apylinkė aidė aidi Pauliaus Robsono artistinė garbe. Kas vakaras ir pora popiečių kas savaitę tūkstančiai akylų žiūrovų Šuberto Teatre entuziastiškai ploja katutes garsiausiam Otelai, kokis yra bet kada pasirodęs ant dramatinio pastolio.

Pauliaus Robsono Gyvenimo Apybraiža

Paul Robeson gimė 1898 metais Niū Džiorzės valstijoje Prinštone mieste (*Princeton, N. J.*). Jo tėvas—buvęs vergas, protestonų tikybos kunigas Uiljamas Robsonas. Motina—Ona Luizė iš tėvų Bostilaitė.

Ketvertą metų savo žalios įspūdingos vaikystės Robsonas praleido nedideliame Niū Džiorzės miestelyje Uestvilėje. Pats jis tą laikotarpį pažymi, kaip vieną laimingiausių jo gyvenimo aplinkybių.

Jam ten teko bėgioti, žaisti kartu ir lygiomis su baltais vaikais. Jis ėjo mokyklon ir draugavo taipgi lygiai su kitais. Odos kitokia spalva nedarė skirtumo nei jokių kliūčių. Tuo būdu iš pat mažens jis išvengė tų karčių, skaudžių neišdildomų atidalyimo įspūdžių ir pradėjo dėti laisvą gyvenimui pagrindą.

Mokykloj jis parodė nepaprastų gabumų. Mokslas jam ėjo galvon lengvai ir greit, be didelių pastangų. Už tat jis gavo iš valstijos stipendiją į Rutgerso Universitetą, New Brunswick, N. J. Už mokslą jam čia nieko nereikėjo mokėti. Ir jis šitam universitete buvo iš viso trečias negras, visoj šios moksloinės istorijoje.

Ir universitete, savo valios tvirtumu ir visapusišku gabumu, jis greit prasimušė aukš-

PAUL ROBESON

pažemintų ir paneigtų tautinių grupių laisvę.

Paul Robeson—tai jo vardas anglų kalboj—yra didelis šampionas už visų tautinių mažumų teises, už viso pasaulio lygybę. Jis nesitenkina vien tik savo rasės uždaviniais. Jis karštai persiėmęs ir įsitikinęs tikrąja demo-

tyn. Mokēsi gerai ir uoliai domējosi bet koka mokslo naujanybe.

Augalotas, petingas ir su kaupu pilnas fizinių jēgu, jis neatsilikio nuo kitų studentų ir sporto srity. Bet jam prisiėjo nugalėti ir skerspainsių ir nesmagumų.

Pirmā dienā, kada jis išejo, parodyti savo miklumā futbola žaismėje, kad užėmus sau pritinkamā futbolo jaukte vietā, jis tapo neįgailestingai priveiktas. Įgudę ir išsimiklinę žaidikai jį trėkšte sutrėškė. Tačiau tas pirmutinis nepasisekimas nepalaužė jo veržlumo ir savigarbos. Jis lavinosi, spyrėsi ir pastatė ant savo. Savo tyru unaru ir atkaklumu jis laimėjo vietā pirmame futbolo jaukte, tarpe žymių visa-amerikinių žvaigždžių.

Jis tapo išrinktas nariu studentinės brolybės Fi Bēta Kapa, ir tuoj paskui tapo paskirtas "kepurės ir kaukolės" grupėn, kuri skaitėsi garbingiausia universiteto vienutė: ji pastatė aukščiausią universiteto idealą, mokslumo, atletikos ir asmenybės žvilgsniu. Ton pagarbos grupėn ant metų tik keturi studentai tegalėdavo dasimušti. Daug pašauktų, bet ne daug išrinktų.

Akademinių universiteto kursą Robsonas išėjo 1919 metais ir įstojo Kolumbijos Universitetan Niū Jorko mieste į teisų skyrių.

Dar tebestudentaudamas, jis artimai susipažino ir susidraugavo su Elsandra Gudaite (Goode). Ji buvo tuomet patologinio chemiko pagalbininkė Kolumbijos Presbiterijonų Medikinin Centre. Tai jiedu sau gražiai ėmė ir apsidėdė. Ir gerai padarė. Vienas kitam abu taip labai pasidaboję ir savo nuotaika ir idealais taip gražiai tiko.

Jauna Robsonienė paskui pametė savo išrinktą karjerą, kad padėjus savo daugiariopai gabiam vyrui, kad jį palaikius ir padrašinųs jojo rūščiais būsimojų gyvenimo momentais.

O tų naurių, rūščių momentų Robsono gyvenime buvo, kaipgi nebus? Jis juk negras, juodveidis ir tą nelemtą neužsitarnautą žemesnumą jis nekartą turėjo perdeginti savo gyslose. Nekartą turėjo nuryti paniekos ir pažeminimo jausmą—ir visa tai kėlė jame galingą atsparumo ir atsilyginimo bangą.

Baigęs teisų fakultetą pačiam garsiajam Amerikos universitete—ir baigęs su garbiniais atsižymėjimais, Robsonas—pilnateisis advokatas. Bet į advokatūrą prasimušti juo-

dam žmogui netaip jau lengva, šioj palaimintoj amerikinėj demokratijoj.

Robsonas gavo vietą vienoj didelėj advokatūros firmoj. Savo pašauktos profesijos darban metėsi jis visu jaunulišku uolumu ir įkarščiu. Bet, deja, kitų firmos sądarbininkų apsiėjimas ir visa atmosfera pertikrino jį, kad advokatauti jam neišpuola. Segregacija, atidalymas per daug jau buvo aiškus, įžeidus.

Todėl Robsonas, be didelių svyravimų, griežtai pasuko iš biznio į meno pusę. O į meną jau nuo seniai jį traukė, nuo pat jaunų dienų. Robsonas—artistas iš prigimties.

Dar tebebūdamas ant universitetinio suolo, jis prakilniai pasirodė ant mėgėjų scenos, kai po sugabus vaidila. Jį ūmai pastebėjo tokie meno autoritetai, kaip Normanas Hapgudas, Kenetas. Makgaunas, Robertas Edmondas Džionis. Karštai, jaudinančiai apie jį atsiliepė ir patarė jam rimtai imtis meno.

Jokios meno ar dramos mokyklos Robsonas nelankė, jokioj konservatorijoj nesilavinio balso ar vaidybos, o vienok išėjo įstabus dramos artistas, didis dainininkas baritonas, visų užgirtas, visų mylimas.

Robsonas, Kaipio Menininkas

Apleidęs advokatūros konciliariją, Robsonas pajuto savo gyvenimo krizį. Tai buvo tikrai persilaužimas. Mokės, rengė advokatauti, daug laiko, energijos ir lėšų tam padėjo, o čia reikia iš vieškelio pasukti šalikėlin. Jausminis sumizgimas, sujaukta siela...

Jo laimei, neilgai tegaišavus, ateina jam kvietimas prisidėti prie vienos vaidilų grupės "*Provincetown Players*". Robsonas ir pagriebė tą progą. Tai bus jau nebe mėgėjo vaidilos darbas, bet profesinio aktorius gastrolė. Tai bus jo teatrinė karjera.

Visu savo įgimtu histrionišku gabumu atsidavė Robsonas tikrajam savo jautrios sielos pašaukimui. Pirmą kartą profesiniai pasirodė jis ant scenos Eugeniaus Onylo (Eugene O'Neill) kūrinį: "*All God's chillum got wings*". (Pjesa buvo didelės pasisekimas. Robsonas vaidino, kaip įgudęs aktorius. Su šita gastrole toji grupė apvažinėjo didesnius Amerikos miestus, ir iš visur išsivežė liaurų vaikinius.

Tuoj įpėdėm sekė kitas to paties dramaturgo veikalas, pasiekęs da didesnės garbės:

"The Emperor Jones" ("Imperatorius Džionis"). Ši drama neužilgo pradėjo nebetilpti į paprastos dramos rėmus. Ji pasipuošė muzikos ir dainų rūbais ir pavirto eiline opera. Čia da didesnė Robsonui proga—pasirodyt netik aktoriaus mitrumu, bet ir operinio dainininko skambiu lankstumu.

Taip ir prasidėjo dviguba artistinė Robsono karjera, kuri ilgainiui pasidarė tarptautinė. Robsonas pražydo, kaip pasaulinė meniška garsenybė. Su sceniniais vaidinimais ir su savo triumfingais koncertais jis nekartą lankėsi po šią plačią Ameriką ir skersai ir išilgai po visą Europą.

Pergalingai perskambėjo Robsonas per pačias žymiasias, žvaigždines roles, šalia dviejų paminėtų, tokiose pjėsose ir operose, kaip "Stevedore," "Porgy and Bess," "Show Boat," "Black Boy," "Toussaint L'Overture," "The Hairy Ape," "Taboo," "Othello," "Basilik" ir daugybė kitų.

Koncertavo ir vaidino, ilgiau apsidodamas Europos didmiesčiuose, kaip Paryžius, Londonas, Viena, Dresdenas, Budapestas, Madridas, Praha, Bucharestas, Maskva, Leningradas.

Tarybų Sąjunga Robsonas ypač karštai pamilo ir bent po kelis kartus apvažinėjo įdomesnes jos vietas. Darbininkų šaly Robsonas pasijuto tikrai laisvas esąs. Jis net kalbėt ir dainuot rusiškai taip gražiai išmoko, kad, klausant, sunku atskirti nuo tikro ruso.

O dainuoja jis taip jausmingai, taip aistringai, sielą savo liete išlieja. Nedainuoja, bet gyvente pergvena dainos esmę. Brandus, pilnas, didelis ir labai lankstus baritono balsas, tai skamba, kaip skudutis, tai dunda, kaip iš kubo, tai raliuoja, virba, tartum vandenpuolio sriauinė pakriaušio kaskadomis. Dainuoja protu, širdžia, nevien tik gerkle.

Tarybų Sąjunga taip jį perėmė, kad iš antro savo atsilankymo jis atsivežė savo sūnų Pauliuką ir paliko jį ten mokyti ir bręsti į jauną laisvą pilietį. Kaip matai pametė ten Robsoniukas savo įgytą Amerikoj žemesnumo kompleksą, pasidarė linksmutis, drąsus ir naturalus. Nebėr to susigrauzimo, to prislėgto nuolankumo, to bailaus šlaistymos. Lygus tarpe lygių. Jauki, akstinanti tos tikrosios demokratijos atmosfera—ne slopina, ne dovia, bet pilnaviduriai išauklėja, išrituliuoja įgimtus individinius gabumus ir padaro žmogų, o ne kokią karikatūrą.

Robsonas figūruoja ir visoj eilėj judamųjų paveikslų. Kino mene jis tiek pat įstabus artistas, kaip ir ant koncertinio, dramatinio bei operinio pastolio. Jis yra vienas įžymiųjų vaidilų tokiose filmose, kaip "Show Boat," "Emperor Jones," "Jericho," "King Solomon's Mines," "Song of Freedom."

Daug dainų Robsonas yra įdainavęs į gramafono plokšteles. Visos jos skambios, gražios. Yra dainų liaudiškais motyvais, melodingų, jautrių. Yra aukštų operinių arių. Yra žavingų rusiškų dainų apie laisvę, apie naują gyvenimą, kūrinių didžiųjų poetų. Yra ko pasidžiaugti, pasigrožėti, yra iš ko įkvėpti mo pasisemti.

Robsonas, Kaip Visuomenės Veikėjas

Robsonas visame kame pasižymi klasinės sąmonės brandumu. Jį, matyt, jam prigijo nuo jaunų dienų, augo, įsigalėjo ir perėmė jo visą dinamišką asmenybę, nuskaidrino visą jo daugiariopą veiklą.

Čampionas už tikrąją demokratiją, Robsonas giliai atjaučia priepaūdą ir skriaudą ir čia pat ir toli už vandenynų.

Tas idejinis varyklis neduoda Robsonui ramumo. Jis ant vietos nenurimsta. Laike piliečių karo Ispanijoj jis vyksta republikiečių (lojalistų) pusėn ir savo dainomis kelią ūpą ir drąsą kovotojų už liuosybę, prieš besiveržiančias Franko gaujas.

Tokiais pat smetimais jis važiuoja Afrikon, tyrinėja savo viengėnių, savo prabočių gyvenimo sąlygas, nagrinėja senybinių jų kultūrą, jų kalbas, pokalbes, jų šokus, jų dainas.

Jis giliai persiima didvyrišku kiniečių atsparumu prieš pasalingą Japonijos fašistų veržlumą. Jis net išmoko kiniečių kalbą, idant geriau supratus muziką ir kovos dainas tos įdomios milžiniškos tautos.

Savo politinį *credo* Robsonas neseniai pareiškė savo viešoj prakalboj, tema "Amerikiniai negrai kare."

Pačioj kalbos pradžioj Robsonas pabrėžė: "Mes gyvenam tokiam žmonijos istorijos laikotarpy, kuomet didžiausias, švenčiausias ir žmoniškiausias uždavinys pasidarė sunaikinimas fašizmo, kokioj tiktai formoj ir kur tik jis neatsirastų, ir pagreitinimas naujos gdynės mūsų civilizuatam gyvenime.

"Aš suprantu svarbą šito uždavinio, nes aš mačiau fašizmą augant nuo jo pradinių dienų,

kuomet aš, kaip jaunas amerikietis, važinėčiau po užsienį... Paskiau, įsigalėjęs Hitleriui, aš dainavau pabėgėliams, perkeliavau per Vokietiją 1934 metais; ten aš perkenčiau sunkenybių, kurios kuone atsiėjo mano gyvasčia—ir aš pamačiau didžiąją antitėzę (priešpastatą) šitai baisniškai ideologijai „aukštesnės rasės“ ir žmonijos pavergimo, ir tos ideologijos galutiną išnaikinimą: nes tais pačiais metais, 1934, aš atsilankiau Tarybų Sąjungoje, kur aš atradau naują gyvenimą, o ne mirtį; laisvę, o ne vergiją; tikrą žmonišką vertybę, o ne žemesnumo būtį.

„Aš pradėjau matyti kančią aplink save kitom akim. Aš supratau, jog mano rasės žmonių kančios yra giminaičiai susiję su kančiomis kitų lygiai prislėgtų mažumų...“

Toliau Robsonas nurodo, jog negrų rasės žmonės išsilgę laukia tikrosios demokratijos, kaip pasėkos šio baisaus karinio susirėmimo. Jie išsilgę pasiluosavimo nuo tos priespaudos, kuri atsirado seniai da pirmą hitlerizmo... Negrai „kovoja su tomis jėgomis, kurios neleidžia jiems pilnai dalyvauti Amerikos gyvenime, kurios neduoda jiems pilnos pilietybės.“

„Ant amerikinio pastolio yra trys dalykai, kurie šiandieną sukelia karčiausią pasipiktinimą tarpe Amerikos juodveidių ir kurie tuo patim tarpu sudaro didžiausią skerspainę tautinėms karo pastangoms.“

„Pirmas dalykas—tai ekonominis nesaugumas (netikrumas), kuris, kaip jie žino, yra pasėka to nuolatinio skirstymo darbvietėse net ir dabar, kartu su kitomis ekonominio išnaudojimo formomis ir visuomeninio atidaly-mo formomis miesto bendrijose, kaip kad Harlemas.“

„Antras dalykas—tai užtvėrimas, atskyrimas ir žemesnė būtis, pavesta negrams ginkluotose jėgose, ir jų visiškas išskyrimas iš beveik visų moteriškų pagalbingųjų veiklų. Prie to prisideda įžeidimai ir fizinės prievartos veiksmai, auklėjami segregacijos potvarkio... daugely stovyklų... Tai yra gėdos dalykas. Buvo daugybė atsiliepimų į prezidentą, raginančių, kad jis išleistų pildomąjį įsakymą prieš rasinę diskriminaciją ir segregaciją ginkluotose jėgose. Toks įsakymas yra esmingas moralui ir kovingumo dvasiai mūsų karinėj mašinoj, taip pat ir moralui ir gamybiniam našumui mūsų industrinėj mašinoj.“

„Trečias dalykas—tai pagalvių mokesčių (poll-tax) sistema pietuose... ji palaiko nedemokratinus elementus vietoj autoritetą...“

Robsonas išvadžioja, jog, kolei „amerikiečiai pakenčia šitokias sąlygas, tuo sunkesnis darosi Amerikos uždavinys laimėti šį karą ir tuo toliau mes esame nustumti nuo laimėjimo žmoniškos taikos.“

„... Mes norime išpildyti savo istorinę priedermę ir statyti gerą pasaulį ir gerą gyvenimą daugybei,—panaikinti nelygybę, parūpinti plačiausias progas ligšiol prislėgtiems...“

„Šitie siekiniai tapo pareikšti mūsų prezidento, vice-prezidento, didžio Tarybinių žmonių vado—ir netai geistiniai pareikšti p. Čerčilio, kurį, aš tvirtai tikiu, Anglijos žmonės pastumė iš platesnius ir talpingesnius siekinius...“

„Antpuoliai ant darbininkų žmonių, ant spalvuotų žmonių, žydų, ispaniškai-amerikinių mažumų, galų gale, yra fašistiniai antpuoliai...“

Robsonas primena, jog išrinkimas negro komunisto *Ben Davis* į New Yorko miesto tarybą, reiškia negrų sąmonės brendimą. Negrai gerai žino, jog jų kova yra tampa susijusi su darbininkų organizacijų kovomis, su tautinių mažumų kovomis, su visų laisvę mylinčių žmonių kovomis prieš fašizmo jėgas bet kokiuose jo pavidaluose.

Visos imperialistinių šalių kolonijos trokšta pasiluosavimo. Tų kolonijų žmonės—Azijoje, Indijoje, Afrikoje, ant Ramiojo vandenyno salų, visokių tautybių, visokių rasių, visi jie gyvai susidomėję šio karo eiseną, visi turi vilčių po jo įgyti laisvę ir demokratinį gyvenimą, geresnę „naują valdžios tvarką.“

„Didelė atsakomybė guli čia prieš mus mūsų didžioje Jungtinėje Valstijoje... Reikia bendradarbiauti ir draugauti dabar ir pokariuiam pasauly su didžiais Tarybų Sąjungos žmonėmis,—negrai mirtinai nekenčia fašizmo, ir iš visų jų naikintųjų Tarybų žmonės yra patys pajėgingieji ir labiausiai pasiaukoję. Savo kraują jie nuplauna daugybę tos pabaisiškos sėklos nuo žemės veido. Mes arba bendradarbiaujam su Tarybų Sąjunga, Anglija ir Kinija (ir mūsų nuosprendis turi giliai veikti kitas suinteresuotas tautas), arba mes einam savimeilinguoju taku, kurs tik tegali mus nuvesti į tolesnes imperialistines ambicijas.“

jas ir karus, kurie, mano nuomone, galėtų mus įvelti pražūtį."

Visi tie, kas tiktai drumsčia karinių pastangų vieningumą, yra fašizmo talkininkai. Tokių yra daug. "Viena didžiausių vilčių šią dieną glūdi pačių slėgiamųjų dvasioj. Požemių žmonės Francūzijoje, Jugoslavijoje, Norvegijoje, Danijoje, Čechoslovakijoje. Slėgiamieji bet kur—taip, ir čia pat Bostone, Detroite, Los Angelėje, pietuose—yra nusisprendę gauti laisvę, progą, vertybę, žmonišką pagarbą. Mūsų karių ir talkininkų karių kraujo dėka, šitą laisvę, progą ir savigarbą ligšiol prislėgtieji gaus.

"Mūsų prezidentas Ruzveltas kadaise pasakė: 'Mes esame nusistatę laimėti pilną pergalę ant mūsų priešų, ir mes pripažįstame faktą, jog mūsų priešai yra netikėtai Vokietija, Italija ir Japonija; mūsų priešai yra visos prislėgimo, nepakantos, nesaugumo ir neteisybės jėgos, kurios kliudė civilizacijos pirmynžangą.' Šiuos žodžius tegul visi amerikiečiai atsimena."

Šios trumpos ištraukos iš vienos Robsono kalbų aiškiai nurodo jojo politinį veidą. Tai žmogus pilnai pažangus, nuosirdus visuomenininkas. Visur jį rasi, kur tik eina koks progreso darbas, bet kokio jo šakoj.

NENUGALIMAS ŽMOGUS

Leitenantas V. Bernotėnas sužeistas po kautynių
liko beguljis niekieno nepastebėtas žemėje ir po
septynių dienų jis vistiktai pasiekė savo dalinį.

Kas vėl atmintį kelia,
Kelia graudžiai šiandien?
Dūzgia aukso bitelė
Dobilėlio žiedė.

Lipa dievo karvytė
Ant smilgelės liaunos.
Vabalėlis nukrito
Akmenėlio spalvos.

O dangus toks pamėlęs
Rugiagėlių spalvos.
Ir skambus vieversėlis
Aukštumoj virš galvos.

Eina valandos, dienos.
Vieversėlis skambus
Guli jis, Bernotėnas,
Savo žemės sūnus.

Mintys gyvos drugeliais
Plazda toliuose vis.
Ilgas kruvinas kelias
Susiraugė akys.

Kaip gėlais šaltinėliais
Minta medžio širdis—
Žemės meilėje kėlės
Leitenanto širdis.

Ir dangus toks pamėlęs
Rugiagėlių spalvos;
Ir skambus vieversėlis
Aukštumoj virš galvos.

Pirštai žemėn suniro.
Metras nusliuogtas jau.
Leitenanto didvyrio
Širdis daužos labiau...

...Septyni vieversėliai.
Septintoji aušra.
Leitenantas ir vėliai
Atsirado jau čia.

Priešai to nesupranta,
Jiems dar to nematyti,—
Mirštantį leitenantą
Nešė žemė pati.

E. Mieželaitis.

ANTANĄ SMETONĄ PALYDĖJUS Į KAPUS

R. MIZARA

I.

Š. m. sausio mėn. 9 d. Antanas Smetona užtroško gaisre, kilusiame jo sūnaus, Juliaus, namuose, Clevelande, kur Smetonai gyveno.

Praėjo virš mėnuo laiko, tačiau jo užtroškimo visa aplinka ne tik neišaiškėjo, bet dar labiau apsitemdė, kažin kaip sumisteriškėjo. Namuose gyveno trys šeimos, apie desėtkas žmonių. Visi iš gaisro laimingai išsigelbėjo nei nesužeisti, bet Smetona turėjo jame žūtį!...

Smetonos užtroškimo priežastį aiškino Associated Press, United Press, vietos angliškas dienraštis "Cleveland News," J. Tysliava, P. J. Zuris, ir kiti, tačiau kiekvienas aiškino savaip, kiekvieno buvo kitokia versija!

Prabėgus keletui savaitių po Smetonos užtroškimo, p. Tysliava šitaip parašė:

"Chicagos Draugą ir Brooklyno Ameriką kartais užpuola pikta pagunda.

"Sakoma, kad, prezidentui Smetonai mirus, tuodu laikraščiai norėję paskelbti vieną 'sensaciją'! Tik atsiminę, kad tai jų 'sensacijai' įrodyti reikės faktų, Draugas su Amerika nutarė tylėti.

"Dėl to Laisvė, išgirdusi tą 'sensaciją,' neišskentė. Ji paskelbė, kad 'Smetona nusižudęs'..." (Vienybė, 1944 m. sausio 28 d.)

Tenka pažymėti, jog lietuvių visuomenėje vaikšto dar ir kitokių "sensacijų" dėl "noglos" Smetonos mirties.

Bet šito straipsnio uždaviniu nėra tikslas tas "sensacijas" rankioti. Sveika nuovoka besivadovaujantis žmogus štai ką pasakys: Kada gaisras iškyla, paprastai žmonės pirmiausiai bando gelbėti brangiausią daiktą. "Brangiausiųjų daiktų" Juliaus Smetonos namuose, kaip patys smetonininkai sako, buvęs Antanas Smetona, "Lietuvos prezidentas," "tautos vadas," be to: šeimos galva—vyras, tėvas ir tėvukas.

Ar jis buvo bandoma gelbėti?

Kiekvienas, rašęs apie nutroškimo įvykį, pabrėžia: Kuomet jau visi gaisro paliestieji asmenys laimingai buvo gatvėje, jie atsiminė,

kad nėra to brangiausiojo daikto, nėra "Lietuvos prezidento," nėra vyro, nėra tėvo!...

Pamiršo "tautos vadą" šeima, gyvenusi žeminiame namų aukšte, pamiršo jį jo sūnus ir marti, pamiršo jį ir jo žmona. Tik atvykusieji ugniagesiai surado senį virtuvėje jau užtrokusį (atsiminkim: ne sudegusį, bet tik užtrokusį!).

Kur čia toji žmonos meilė savo vyrui? Kur čia sūnaus meilė, narsa ir pareiga gelbėti ne tik savo tėvą, bet ir "lietuvių tautos vadą," dargi "prezidentą"? Ar tą viską galima kaip nors suderinti su bet koku panašiu "normaliu" įvykiu, įvykiu kada nors bet kur nors gaisro metu?...

Tegu sau kalba, tegu rašo kas kaip nori ir išmano, bet tikroji Smetonos užtroškimo priežastis nėra išaiškinta ir, abejojame, ar ji kada nors bus išaiškinta. Nemanome, kad dėl to kas nors panorės per daug sukti sau galvą, rūpintis. "Smetona užtroško, Smetonos nebėra, kontinuitetas nutrūko, fašizmui artinasi galas—užtenka," ne vienas pasakys.

II.

1944 metai yra tie metai, kurie fašizmui lemia pradžią. Jungtinės Tautos yra pasimosios 1944 metais nugalėti fašistinė Vokietija, palaužti tarptautiniai fašizmui nugarkaujami. Ta prasme ir netikėta Smetonos mirtis yra simbolinga: fašizmo šulai turi pranykti—vienaip ar kitaip žūti!

Mussolinis, iš kurio Smetona ėmėsi pamokas, ne tik prarado Italiją, bet ir pats, sakoma, raitosi skausmuose, vėžio ėdamas ir laukia mirties,—jei ne nuo vėžio, tai nuo šūvio, kuris jį paguldys taip greit, kaip Jungtinės Tautos užvaldys Europą. Mussolinio žentas, grafas Ciano, sušaudytas savo buvusiųjų sėbrų. Prieš Hitlerį daromi suokalbčiai pačiose Vokietijos Wehrmachto viršūnėse. O jeigu joms jis pašalinti nepavyks iki karas Europoje baigsis, tai po karo nei Hitleris, nei jo sėbrai tikrai neišsikuks nuo žmonių teismo. Visoki mažesnieji kitų kraštų hitleriukai, bei musoliniukai, jų kvislingai ir visoki gauleteriai,

žmonių priešai, prisidėję prie antrojo pasaulinio karo suruošimo, didžiai nusikalte savo šalių žmonėms, laukia ir dreba, dreba ir laukia sąskaitų, kurias jie turės sumokėti tiems, kuriems yra skolingi.

Šitokių tai laikotarpiu miglotoj aplinkoj žuvo "tautos vadas" A. Smetona.

Smetona užtroško kaip tik tuo metu, kada visas tarptautinis fašizmas raivosi savo suruoštajame pasauliniame gaisre ir laukia užtroškimo, laukia galo!

Kaip sakyta, simbolingas reiškinys!

III.

Smetonos buvimas Amerikoje, jo taip vadinamasis oficialinis status, buvo miglotas. Kai tik jis atvyko, vienur laikraščių atstovams sakėsi atvykęs kaip paprastas pilietis, "pabėgėlis nuo bolševikų," kitur—"pabėgėlis nuo nacių," dar kitur jis pareiškė atvykęs kaip "Lietuvos prezidentas." Viename jam pagerbti suruoštajame pokilyj New Yorke jis net šitaip pareiškė: "Buvaui, esu ir būsiu Lietuvos prezidentas!..." Kokioje kategorijoje Smetoną laikė mūsų krašto valstybės departamentas, mes tikrų neturime žinių. Bet tiek galime pasakyti, kad jis buvo palaidotas ne kaip šalies prezidentas.

Visų pirmausiai, lietuviškieji fašistai, artimieji Smetonos bičiuliai, kai tik Smetona mirė, pareiškė angliškai spaudai, kad jie laidosią jo palaikus Arlingtono kapinyne Washingtono, iš kur, po karo jie bus perkelti į Lietuvą, kai ji bus laisva, o laisvę tenka čia suprasti: kai ten viešpatausia smetonininkai. Dėl to jiems teko skaudžiai nusivilti, nes jo palaikai ten nebuvo įleisti, bet palaidoti "paprastame" kapinyne Clevelande.

Kai kurie prezidento Rooseveltto administracijos priešininkai tiesiog pradėjo nervintis ir kelti spaudoje skandalą dėl to, kam ji apleido Smetoną!

Tulas buvęs kongresmanas Martin L. Sweeney rašo atvirą laišką dienraščiui "Cleveland News":

"Ketvirtadienį, 1944 m. sausio 13 d. Clevelando katalikų diecezijoje Šv. Jono Katedroje įvyko šermeninės apeigos dėl mirusiojo Lietuvos respublikos prezidento Antono Smetonos. Kuomet į bažnyčią buvo nešamas vėliava apdengtas grabas, veltui žmo-

gus jieškojai reprezentacijos nuo Jungtinių Valstijų kariuomenės, laivyno bei marininkų; veltui jieškojai miesto majoro, Ohio valstijos gubernatoriaus, kongresmano arba senatoriaus, kuris galėjo paaukoti bet kiek laiko pagerbti Jurgiiui Washingtonui vienos mažųjų tautų, dėl kurių išlaikymo, mums sakoma, mes kovojame." (Cleve. News, 1944 m. sausio 17 d.)

Kaip matome, šis p. Sweeney pareiškimas geriau negu bet kuris kitas parodo, kaip į Smetoną buvo žiūrima šalies sostinėje, valstijų gubernatūrose ir miestų rotušėse. Tiesa, pats p. Sweeney yra didelis entuziastas dėl "Lietuvos respublikos prezidento" (niekad juo teisėtai nebuvusio) ir dėl "Jurgio Washingtono," iš tikrųjų Lietuvai buvusio Benedikto Arnoldo. Bet tas padėties neatmaino.

Tūliams amerikiečiams smulkiosios pasaulio tautos mažai tėra pažįstamos ir todėl, kai jiems tenka apie jas rašyti ar kalbėti dažnai išeina nei vienas nei du. Kai kurie politikieriai, norėdami pasigauti per rinkimus lietuviškų balsų, nesidrovi net garbingo Jurgio Washingtono vardą žeminti, gretinant jį su visokiais fašistais, demokratijų priešais. Panašiai p. Sweeney padarė Clevelande, gretindamas Smetoną su Jurgiu Washingtonu. Panašiai padarė vienas Illinois valstijos senatorius, p. Arnold P. Benson, š. m. sausio 10 d. tos valstijos aukštesniajame seimelio bute, pasiūlydamas rezoliuciją, reiškančią Smetonai pagarbą. Štai vienas tosios rezoliucijos parašas:

"WHEREAS, Antanas Smetona served the Republic of Lithuania with brilliance and distinction as its first, and also, after an interval, as its last President, and become known and endeared as the George Washington of his country; and...

"WHEREAS, The loss of this outstanding leader is deeply felt by all freedom-loving persons throughout the world; and..."

Ką šitas viskas turi su tikrove? Argi tai nėra, pasakius teisingai nors ir aštriai, melas? Jei senatorius Benson būtų paaukojęs bent porą valandų laiko susipažinimui su tuo, ką Smetona Lietuvai padarė, jis nebūtų tokios rezoliucijos siūlęs Illinois valstijos senatui, posėdžiaujančiam mieste, kur Abraomo Lincolnio palaikai ilsisi.

Dėka tokiems trumparegiškiems politikie-riams, kaip pp. Sweeney ir Benson, gal dar ne vienoje vietoje Jurgio Washingtono var-das panašiai bus pažemintas.

Nieko nepadarysi!

Kaipgi dėl Smetonos užtroškimo atsiliepė stambioji pro-demokratinė amerikiečių spau-da? Labai skystai. Nei vienas didesnis, saky-sime, Niūjorko dienraštis nematė reikalo pa-rašyti nei eilutės editorialuose! Viskas, kas tuose laikraščiuose buvo rašyta, tai Associated Press ir United Press agentūrų paduotosios sensacinės žinios, kuriose reporteriai įdėjo tą, ką jiems sakė Smetonienė, Smetonukas ir p. Zuris. Jau dabar žinoma, ką tie asmenys ko-respondentams sakė ir kokia makalienė iš to išėjo.

Vienybė teigia, kad Smetonienė gavusi už-uojautos telegramų ir pareiškimų, "tarp kurių buvo Olandijos, Latvijos, Lenkijos, Estijos ir kt. valstybių..." Kas tos "kitos"? Nepasako-ma. Tenka manyti, kad ir fašistinė suomių valdžia nepamiršo palieti gaidžio ašaros. O kai dėl Latvijos, ir Estijos valstybių,—puikiai žinome, jog tai yra melas!

IV.

Rymo Katalikų Susivienijimo organas Gar-sas 1935 m. lapkričio 14 d. rašė:

"Smetonos-Tubelio vyriausybė paskelbė fa-šistinę diktatūrą."

Garsas, pasirodė, buvo atsilikęs beveik de-šimčia metų, nes Lietuvoje fašistinė diktatū-ra buvo paskelbta Smetonos-Voldemaro dar 1926 metais, kai buvo smurtu nuversta Gri-niaus-Šleževičiaus vyriausybė. Ten pat Garse skaitome:

"Kruvinai ūkininkų streikai, Vytauto Di-džiojo universiteto studentų streikai, eko-nominis krizis, valdininkų išeikvojimai ir sukybės, Klaipėdos rinkimai ir jų rezulta-tai rodė, kad Lietuvos gyvenime kaž kas negera, kad ten jau sunkiais garais viskas verda, kunkuliuoja."

Taip, tuomet Lietuvoje iš tikrųjų gyveni-mas virė ir kunkuliavo,—viskas prieš Smeto-ną ir jo fašistinę valdžią, viskas prieš Lietu-vos "Jurgį Washingtoną," kuris, savą ruožtu, nesigailėjo Suvalkijos ūkininkams buožės ir kardo, ugnies ir švino. Negaledami pakesti su-sidariusios opios padėties, buvę krašto prezi-

dentai, A. Stulginskis ir K. Grinius, taipgi buvę premjerai, rašė Smetonai pareiškimą, kuriame tarė:

"Gyventojų masės reiškiamo gaivalingo nepasitenkinimo administracinės represijos nepašalinės. Tam reikia valstybę įstatyti į normalią, teisėtą tvarką..."

Deja, normalė tvarka nebuvo atstatyta. Ir tas viskas didžiai piktino ne tik Lietuvos žmo-nes, bet ir visus lietuvius, gyvenusius Lietu-vos išlaukyj.

"Nenormalė" padėtis Lietuvoje tęsėsi net iki 1940 metų birželio mėnesio 15 d., kada "Lietuvos Jurgis Washingtonas," pasiėmęs maišėlį aukso, dūmė pas Hitlerį į Berlyną, ka-da Lietuvą pradėjo valdyti liaudies vyriau-sybė!

Karo pradžioje atvykęs į Ameriką vienas klerikalų šulas, p. St. Gabaliauskas, dabarti-nis "Lietuvių Žinių" redaktorius, šitaip pa-reiškė:

"Aš dar gyvenau Lietuvoje 3 mėnesius po p. Smetonos pabėgimo, tai galiu patvir-tinti, kad nebuvo Lietuvoje žmonių tarpe taip kiekiamo, taip nekenčiamo, taip nepo-puliaraus asmens, kaip p. Smetona..." (Garsas, 1941 m. gegužės mėn. 1 d.)

Šis p. Gabaliausko straipsnis buvo išspaus-dintas ir kituose katalikų laikraščiuose.

Gali su straipsnio autoriumi nesutikti dau-geliu kitų klausimų, tačiau esi priverstas pri-pažinti, kad šičia jis pasakė tikrą tiesą: "Lie-tuvos Jurgis Washingtonas" buvo nekenčia-miausias lietuvių tautoje žmogus!

Vargiai Illinojaus senatorius p. Bensonas ir buvęs kongresmanas p. Sweeney tą žino. Tą žinodami, jie nežemintų Amerikos revo-liucijos tėvo prie jo gretindami neapkenčia-miausį lietuvių tautoje Antaną Smetoną!

Net ir tikybos atžvilgiu Smetona nebuvo katalikuose mylimas žmogus, nes jie skaitė jį laisvamaniu ir tik dėl biznio, dėl pasekminges-nio politikavimo jis kai kada šliejosi prie ka-talikų.

Bet po jo mirties, Smetonos palaikus pasi-gavo Clevelando katalikų vyskūpas Hoban,—kaipo taisyklė, katalikų dvasiškija nuolat ban-do po mirties susičiupti žymesniųjų laisvama-nių palaikus ir tuo būdu pabizniavoti. Į Sme-tonos laidotuves atvyko iš Čikagos katalikų

kunigas Anicetas Linkus. Ir štai ką jis pagiedojo:

"Mirė lietuvių tautos vadas, kovotojas, gynėjas ir saugotojas Lietuvos nepriklausomybės. Mirė Lietuvos prezidentas, garbingas Lietuvos valdovas... A. a. Antano Smetonos gyvenimo siūlę mirties angelas staigiai ir netikėtai nutraukė." (Vienybė, š. m. sausio 21 d.)

Tokių eulogijų Smetona susilaukė iš katalikų bažnyčios! Smetona miręs nepaprastai, ne, — Dievas prisiuntė mirties angelą, kuris nutraukė jo gyvybę! Kun. Linkus jam ir vietą danguje paskyrė, nes, jo žodžiais: Smetona "atsistojo prieš Karalių Karaliaus, dangaus ir žemės valdovo aukščiausiojo teisėjo sostą!"

Ne vienas katalikas, skaitydamas šiuos kun. Linkaus žodžius, pagalvojo: Jeigu Smetona, tiek daug nusidėjęs lietuvių tautai, tiek daug gerų žmonių išžudęs, tiek daug kitokių piktadarų Lietuvai padaręs, — jeigu jis atsistojo prieš Dievo sostą, tai danguje viešpatuoja didžiausia neteisybė ir doram žmogui ten vietos nėra!...

Tas pats Rymo Katalikų Susivienijimo organas Garsas, kuris 1935 metais teisingai kaltino Smetoną dėl fašistinio režimo, dabar šitaip aimanuoja:

"...Visi, kurie myli savo tautą, savo senąją tėvynę Lietuvą ir trokšta jai laisvės ir nepriklausomybės, su pagarba minės velionį A. Smetoną, kaip didelį patriotą aukojusį savo tautai visą savo energiją, visus savo gabumus, o ne kartą ir savo sveikatą..." (Garsas, š. m. sausio 20 d.)

Jeigu čia ne veidmainiškas jezuitizmas, tai kas?!

Abelnai, pasiskaičius katalikų spaudoje raštų, tilpusių po Antano Smetonos mirties, atrodo, kad aukštoji lietuvių katalikų dvasiškijsa savo laiku bandys jį šventuoju padaryti!

V.

Besiteisindamas, kodėl jis tiek daug niekų plepa apie Antaną Smetoną, Juozas Tysliava teigia;

"Kaip iš buvusios kunigaikštienės Lietuvos istorijos neišbraukiami Gediminų, Kęstučių ir Vytautų vardai, taip iš nepriklausomos Lietuvos respublikos istorijos neiš-

braukiamas Antano Smetonos vardas." (Vienybė 1944 m. sausio 14 d.)

Ar tik dėl to, p. Tysliava, kad iš Lietuvos istorijos Smetonos vardas "neišbraukiamas," tai apie jį reikia dabar melagingai rašyti, — sakyti baltą, kur yra juoda?

Kam gi visiems žinomus faktus klastuoti?

Ne viskas auksas, kas žiba. Ne viskas gera, kas istorijoje įrašyta. Lietuvos istorijoje įrašyti vardai ne tik Gedimino, Keistučio, Vytauto, bet ir Jogailos, ir Skirgailos, ir Muravjovo-Koriko, ir daugybės visokių kitokių mūsų tautos neprietelių. Tik klausimas: *kaip* jie įrašyti? Istorijoje bus įrašyti ir Hitleris ir Mussolinis.

Tie, kurie šiandien einamąją istoriją klas-tuoją, bandydami iš fašisto Smetonos padaryti lietuvių tautos vadą, demokratą ir net liaudies draugą, didžiai nusideda būsimajai istorijai. Jie, matyt, dar vis tikisi, jog Lietuvoje sugrįžęs fašizmas ir jis ten amžius tęsis. Tokiu trumparegiu buvo ir A. Smetona. Mes gi manome, kad saulė niekad netekės iš vakarų.

Smetona gimė 1874 m. rugpjūčio mėn. 10 d. Uželenių kaime, Ukmergės apskrityj. Baigęs advokato mokslą Petrapilio universitete, jis tos profesijos neapraktikavo, bet užsiiminėjo vyriausiai žurnalizmu. Prieš pirmąjį pasaulinį karą redagavo klerikalų laikraštį Viltį ir žurnalą Vairą. Kai carizmas slėgė Lietuvą, Smetona mokėjo gražiai prisitaikyti caro valdžiai, kurią jis rėmė, iki vokiečiai okupavo Lietuvą. Tuomet A. Smetona pasuko savo dišeljį į Berlyną.

Kaizerio valdžia surado A. Smetonos asmenyje geriausią talkininką. Su jo pagalba jinais sukūrė Lietuvos Tarybą, kuri surišo Lietuvą "amžiniais ryšiais" su kaizerine Vokietija ir įjieskojo Lietuvai monarcho. Smetona to visko buvo uoliausias instigatorius. Kai kaizerinė Vokietija karą pralaimėjo, kaizerio valdžia buvo nuversta, tuomet toji pati Taryba paskelbė Smetoną "pirmuoju prezidentu." 1926 metais Smetona ir Voldemaras, susitarę su fašistiniais kariuomenės vadais, smurtu nuvertė liaudininkų vyriausybę ir įvedė Lietuvoje fašistinę santvarką. Pirmiausiai jis nužudė keturis Lietuvos darbininkų vadus — Karolį Poželą, Kazį Giedrį, Juozą Greifenbergerį ir Rapolą Ciornį, o šimtus kitų darbininkų vadų sukišo į kalėjimus. Visa Lietuva bu-

(Pabaiga ant pusl. 35.)

Vienas Paveikslas

*SERŽANTO K.
PASAKOJIMAS

Tai buvo 1941 metais, rudenį, į rytus nuo Smolensko. Raudonosios Armijos lietuviškojo korpo ariergardinės dalys dieną ir naktį kovėsi su puolančiais vokiečiais, lengvindamos pagrindinių korpo jėgų traukimąsi. Mūsų batalionas vieną dieną buvo apsuptas desantinų priešio dalių, nedideliame miškelyje. Pasiųstieji žvalgai patvirtino spėjimus: juos apšaudė visuose ruožuose. Bandymas prasiveržti pelkėtomis vietomis buvo surištas su dideliais sunkumais: klampūs, nepažįstami takai, liūnai, kur nebuvo matyti netgi gyvulio pėdsako. Teko kautis ir ugnimi skinti sau kelią, kelią į rytus.

Po varginančių vasaros karščių, per kuriuos dažnai teko žygiuoti be vandens lašo daugelį dienų, prasidėjo ankstyvos rudens liūtys. Vanduo šniaukštė iš žemai nukarusių, sunkių debesų čiurkšlėmis, pripildydamos greitomis iškastus apkasus, lygiai, kaip ir brolių kapus, ir žuvusieji buvo guldomi tiesiog į vandenį ir užverčiami dar neataušusia, tirštu rūku garuojančia Rusijos žeme. Priešas iš visų pusių siautė mišką, apšaudydamas jį kulkosvaizdžiais ir sunkiomis minomis, ir medžiai, lygūs mūsų sąjungininkai šioje kovoje, mirė kaip ir kariai, pakelti iš šaknų į orą arba nukirsti per pusę, trumpai ir gūžiai suvaitodami. Kariai, kiaurai permirkę, gynėsi, keisdami vietas, šliauždami nuo kupsto prie kupsto, aplipę samanomis, kerpėmis ir dumbliu. Kraujų sruvo jų veidai ir rankos, kartais nežinia—sužeisti ar subraižyti kelmų, stagarų. Tai truko tris dienas ir tris naktis, be miego, be duonos trupinio burnoje. Lietus nesiliovė, jis virto tikra liūtumi, tarsi norėdamas sunaikinti, nuplauti nuo žemės bet kokius mirties pėdsakus. Ketvirtąją mūsų naktį mūsų dalinys, sukaupęs jėgas viena linkme, pasinaudodamas tamsa ir lietuvių, perkirto priešio kilpą.

Kariai tuojau pasijuto netekę jėgų, kai tik buvo praėjęs tiesioginis pavojus. Sakytum, visuotinio, staigaus letargo apimti, mes dešimtimis gulėme čia pat į purvą, skersai kelio,

po žmonių ir arklių kojomis, ir daugelį nekrepusių dėmesio į jokių raginimus pakilti teko nešti stipriesiems, lyg sunkiai sužeistusi.

Jausdamas, kad mane sukausto tas pat nuovargis ir miego svaigulys, aš pasinaudojau kažkieno pasiūlyta mintimi ir, lygiai kaip ir draugai, prisirišau diržui prie virtuvės tempusio arklio pakinktų. Taip mes ėjom pusiau miegodami, dažnai klupdami, velkami žeme, pakildami vėl, ir sapnavom, ėjom, vis dar apšaudomi, daug valandų.

Išaušo. Nebuvo girdėt šūvių trenksmų, lietus liovėsi, ir mes stovėjome kažkokiame kaime. Dviem lygiagretėm eilėm ryto saulėje į kalvą kopė namai, visai naujutelaičiai, su ryškėmis spalvomis dažytais langų ir balkonų drožiniais, maži ir vaizdingi, lyg pasakų knygoje. Giedėjo gaidžiai, ir dvelkė stiprių žydinčių kanapių kvapu, nors daržuose seniai jų nebuvo, ir valandėlę mano smegenis užtvindė jaunystės atsiminimai, seniai pamiršti. Matyt, aš vis dar miegojau, miegojau stovėdamas, atvirom akim, kol pagaliau mane išblaškė pažįstamas balsas:

—Seržante, jus priglaus šitame name!

Namas, turėjęs mane priglausti, buvo visai arti, ir nuo gatvės, praėjus vartelius, į jį ėjo smėliu klotas šviesus takelis. Ant slenksčio mane pasitiko jauna moteriškė, pati atidariusi duris. Kambarys skendėjo prieblandoje, gal nuo daugybės langus užstojusių gėlių.

Rusiškai aš menkai temokėjau, tiek, kiek spėjau išprusti nuo Lietuvos iki šio kaimo.

—Sestrica, spat!—tariau, ir įėjau aš būčiau mokėjęs dar daugiau rusiškų žodžių, vis viena nebūčiau turėjęs jėgų jų ištarti. Moteriškei tik spėjus nutraukti nuo manęs purviną ir šlapią milinę, aš kritau ant pirmo pakliuvusio suolo ir tučtuojau užmigau kietu miegu.

Sapnuodamas mačiau ar iš tikrųjų tai buvo: sunkiai praplēšęs akių vokus, pamačiau ranką, rūpestingai apkamšančią mano pečius ir kaklą antklode. Balta, moteriška ranka, su rausva užgijusios žaizdos dėmele prie ša-

rio... Ir supratau negarsiai ištartus žodžius: "Spi, moj malčik, spi, kudriavenkij"... Ir užėjo man noras pabučiuoti tą ranką, gerą, mielą, motinišką ranką, su rausva seniai užgijusios žaizdos dėmėle prie sąnario, ir aš nekantriai laukiau, kol ranka priartės prie mano lūpų. "Kudriavenkij... Kodėl—kudriavenkij? Kaip keistai skamba — kudriavenkij"... — galvojau užsimerkęs, matyti, vėl užmigdamas.

Miegojau ilgai ir, kai pabudau, supratau gulįs nebe ant suolo, o lovoje, šiltai apklotas, nuautas, ir jausmas, kad esu gyvas, matau daiktus ir girdžiu už lango vėją, man teikė neapsakomo džiaugsmo. Pirmiausia mano žvilgsnį patraukė kabas ant sienos, priešais lovą, senoviškas laikrodinis, su svarčiais. Ir štai, lyg atspėjęs mano domėjimąsi juo, lyg norėdamas pasirodyti, kad ir jis reikalingas šiame name, laikrodinis ėmė mušti. Jis mušė su tokiu stropumu, taip greitai, tokį begalinį skaičių kartų, jog buvo panašu į užsikosėjusį senį, niekaip neįstengiantį susivaldyti. Paliovus mušti, dėžėj tarsi atsiduso ir po valandėlės dar kartą bambtelėjo. Kažkodėl mane suėmė juokas, ypač kai pastebėjau laikrodį mušus visai ne laikui. Ir šypsodamasis vėl užsnūdau, bet trumpam.

Buvo jau visai tamsu. Vakarą ar kitos dienos rytas? Gretimame kambaryje, pro pusiau atskleistas durų užuolaidas buvo matyti didelėje krosnyje bėgiantį tvilkį ugnis. Moteris, stovėjusi nugara į mane, dirbo kažką, pasilenkusi blėstančių žarijų šviesoje. Maža kėdutė, į kurią vis leidosi ir kilo jos rankos, negarsiai dunkseno į grindis. Paskui ji išsitiesė, priėjo prie krosnies, žarstėkliu padaužė žarijas, nustūmė jas gilyn, ir netrukus aš pamaniau, ką ji taip atsidėjusi dirbo: trys skardinės, pilnos tešlainių, vieną po kitos šovė į krosnį. Apvalūs tešlainiai, apimti žarijų blėsulio, atrodė panašūs į aukso obuolius, ir šeiminkė, kurį laiką žiūrėjusi į juos, užskleidė krosnies angą.

Troboje įsiviešpatavo tyla. Lauke aprimo vėjas, ir medžio šakos, lyg tamsios, pulsuojančios gyslos, lėtai besisūpdamos, įsibrėžė lango stiklu. Medžio viršūnė staiga nušvito, ir lietaus lašai, pakibę retuose lapuose, sutvisko, kaip tolimos žvaigždės. Virpanti šviesa, dar kurį laiką klajojusi kambario palubėje, užgeso. Galimas daiktas, keliu pravažiavo automo-

bilis, nes valandėlę buvo girdėti kurtus dundėsęs ten, laukuose.

Šeiminkės pusėje jau žibėjo žiburys. Moteriškė perėjo su lempa ten ir atgal, paskum ją pastatė ant spintos. Ir dabar, kaip ir anksčiau, temačiau tik moteries pečius, nuklotus palaidais plaukais. Trumpam ji atsigrižo, ir man pasirodė, kad moteriškė šypsosi. Ne, lūpų kamputyje ji laikė suspaudusi keletą smeigtukų, ir tai darė jos veidą besišypsantį. Rankų pirštai nepaprastai greitai judėjo: kai viena standri, ilga kasa buvo baigta pinti ir jos gale pritvirtintas kaspinas, moteris permetė kasą per petį ir ėmėsi antrosios.

Mano akys vėl užsimerkė, ir tučiuojau aš pradėjau matyti vaizdus, jokio ryšio neturinčius su šiuo namu ir jo aplinka: žydrame vasaros danguje, viršum aukšto bažnyčios bokšto skraidė balandžiai. Jie stengiasi nutūpti ant paties bokšto smaigalio, tokio smailo, kaip adata, ir perverti jo, vienas po kito, be garso krinta žemyn...

Pašokau, nubloškęs nuo savęs antklodę, atsisėdau lovoje. Laikas buvo keltis. Mane kamavo troškulys ir alkis, kurį tešlainių kvapas, netrukus pasklidęs kambaryj, dar padidino. Be to, prisidėjo nerimas, kad aš pramiegojęs ir kad mane galėję užmiršti draugai. Ilgai grabaliojau si prietemoje aplink save, įsieškodamas drabužių. Juos suradau sausus, ant kėdės atlošos tvarkingai padėtus, tačiau batų nebuvo.

—Sestrica, sapogi!—pašaukiau, ilgai nesiiryzęs savo balsu sudrumsti raminančios ir geros namų tylos.

Šeiminkė atsakė "seičas," sušlepėjo basų kojų žingsniai, dar kartą pakartojo "seičas," perbėgo kambarį; kai vėl moteris šmėkstelėjo, ji jau buvo persivilkusi kita, šviesia bliuskele. Atnešusi batus ir pasveikinusi mane, ji papasakojo, kiek aš supratu, kad aš išmiėgojęs visą dieną tikru didvyrio miegu ir kad neseniai vienas mano draugų buvęs atėjęs, norėjęs žadinti, bet vėl išėjęs. O kažkoks Semion Semionovič, kaimynas, pernešęs mane į lovą, nurengęs, nes aš kaip nuvirtęs ant suolo, šlapias ir purvinas, taip ir nepavykę manęs pažadinti, kad pereičiau į šiltą ir patogų guolį.

Pasakodama šeiminkė išėjo, bet greit grįžo su lempa. Tasai mano draugas, neseniai čia buvęs, toks jaunutis, dar beveik vaikas. Ir kiek jaunų vyrų, kiek jų pro čia praėjė. Kol-

chozai ištustėje, žmonės traukiasi nuo fronto su visa manta... o koks derlius, aukso derlius palikęs ten! Prakeiktas vokiečiai! Ką jis padarė žmonėms, ramiems žmonėms!

Bematant ji man atnešė dubenį vandens, padėjo rankšluostį. Esą dabar pilnas mokyklos namas mano draugų. Jie ten dainuoja savo dainas, nepanašias į rusų, bet labai gražiai dainuoja, ir į mokyklos kiemą subėgę merginų pasižiūrėti lietuvių.

Kai susitvarkęs išėjau iš savo kampo, vakarienė buvo paruošta ir kvapnūs tešlainiai stovėjo ant stalo. Šeiminkė pakvietė sėstis. Čia buvo visko po truputį: pieno ir medaus, arbatos ir uogienės. Pilvotas, rūpestingai nušveistas samavoras, kažkada gal jungęs prie šio stalo laimingą porą arba šeimą, negarsiai šnypstė ant kėdutės. Valgydamas galvos linktelėjimu arba trumpu "ačiū" dėkojau moteriškai už paslaugas ir, kaip sugėdėdamas, atsakinėjau į jos klausimus. Man trūko žodžių, painiojosi sąvokos. Galų gale tai nebuvo svarbu: didžiulė, bendra nelaimė—karas, jo rūsti dvasia sukaustė mūsų mintis.

Bet štai moteris kažko mane paklausė, o aš nesupratau. Ji pakartojo klausimą kitais žodžiais—vis nesupratau. Tuomet moteris ėmė dairytis aplink save, gal jieškodama daikto arba veiksmo, kuriuo galėtų man paaiškinti, ir, matyti, nesuradusi, su šypsena atsiduso.

Kažkaip dirstelėjęs į moterį, aš tarsi tik dabar pamačiau jos veidą. "Perkūnas trenktų!—tariau sau.—Kokia graži!"

Ta mintis mane užvaldė kaip netikėtas radinys, ir pro viršų lėkstelėsi, iš kurios, rusišku būdu "prikasdamas," gėriau arbatą, stebėjau jos apvalų, kaip mėnulio pilnatį, veidą, jos ramią kaktą, dideles akis, jaukiai švelnias kaklo linijas ir nuolat kartojau: "Bet juk tikrai graži!"

Gal suvokusi mano žvilgsnio reikšmę ir norėdama dabar išblaškyti bet kokias mano abejones, įrodyti, kad aš neapsirinku dėl jos grožio, ji pakėlė lempos degtį. Kambaryje pasidarė šviesiau. Bet tą pačią akimirką, kai tik naujoje, ryškioje šviesoje susidūrė mūsų žvilgsniai, tarsi supratusi, kad ir aš supratau, dėl ko ji pakėlė lempos degtį, o gal pa-būgusi, kad aš nusiviliusi, ji droviai paraudo.

Senovinis laikrodis, pačiu laiku sudrumstęs nejaukią tylą, ėmė mušti begalinį skaičių kar-tų, ir dar jam nebaigus mušti, išgirdau lauke

garsiai lietuviškai riktelėjus: "Kuris namas? Šitas?"

Buvo panašu, kad manęs jieško. Atsistojau ir padėkojau šeiminkinei už nakvynę, vakarienę ir, kadangi tai buvo nepakankama, pa-sakiau, kad rusų žemė ir lietuvių žemė—vie-na žemė ir kad viskas bus gerai...

Kol vilkausi milinė ir segiausi diržus, ji žiūrėjo į mane, vos įstebimai linkčiodama gal-vą, lyg pritardama mano žodžiams. Paskui ji išėjo iš užstalės, pagriebė nuo stalo visus teš-lainius ir ėmė juos grūsti į abi mano kišenes. Vos tik jai ištiesiau ranką, moteris stipriai ją paspaudė ir, sužiurusi liūdnomis akimis, ku-riose spindėjo ašaros, ištare:

—Laimingai!

Mano ranką ji vis dar laikė. Nežinau kodėl, mandagiai pasistengiau pirštus išlaisvinti. Kai tik ji pajuto tą mano judesį, dar tvirčiau su-spaudė mano delną, bet tučtuojau paleido.

—Sudie!—pasakiau ir išėjau pro duris. Ta-čiau jau prieangyje mane suėmė gailėstis, kad aš žiauriai pasielgiau, taip greit atitraukda-mas ranką. Gal tai buvo moteries nuojauta, kad ji mane nors akimirką sulaiko nuo pavoj-ų ir mirties, į kuriuos aš žygiuoju? Leidžian-tis laiptais žemyn, priešais tamsoje išaugo žmogaus siluetas, ir moteriškas balsas rusiš-kai mane paklausė: "Marija Ivanovna na-mie?"

Rodos, kad aš neatsakiau, taip buvau išsi-blaškęs. Bet jaunos namų šeiminkės vardas man buvo sviestas kaip dovana, ir aš jį išsi-nešiau iš kaimo tą pačią naktį, lyg dainos pos-ma.

Praėjo daug dienų. Atsitraukimai, priešpuo-liai, purvas, šaltis, fronto keliai, dega kai-mai ir miestai, apkasai, ugnis, draugų mirtis, visa tai sriauntingai plaukė, ritosi drauge su ilgėsiu tolimai tėvynei, gailėsciu dėl savo su-griauto gyvenimo ir neapykanta priešui. Bran-gūs praeities atsiminimai, kaip ir žmonių gy-venimai, buvo suskaldyti į šipulius, ir sunku buvo juos surinkti, sudėlioti į vieningą vėrinį. Tik atsiminimai apie traukimąsi naktį, liūty-ję, kai mes ėjome prisirišę prie gurguolės ar-klų, paskum kaimas rytu saulėje ir moteris, priglaudusi mane šlapią, purviną, vis smilko mano sąmonėje. Apkasuose, tysojant ant drėg-nos žemės, man vaidenosi moteris, apšviesta žarijų blėsulio, dirbanti prie mažos kėdutės ar lūpų kampučių laikanti smeigtukus ir lyg

besišypsanti. Čia vėl išplaukdavo jos liūdnos, didelės akys, ranka, rūpestingai kuždanti: "Spi, kudriavenkij."

Kiekviena smulkmena — tešlainių kvapas, garsai, panašūs į senovinio laikrodžio dūžius, smelio takelis prie namo ar šmėkštelėjęs langas jaunos merginos veidas—dabar skausmingai nudiedavo mane, lyg pašaukdavo vardu.

Kartais man atrodydavo, kad visa tai nebūta, kad tai man tik pasivaidenę tą naktį,

kaiėjau prisirišęs prie gurguolės vežimo.

Kaip ten bebūtų, bet aš mylėjau tą moterį, jos veidą nuolat mačiau kautynių dūmuose ir ugnyje.

Kas žino, gal tai buvo mano motinos, sesers, sugriautų vilčių, prarastų namų įsikūnijęs paveikslas?!

Ir man buvo šaldį kareivio duona, ir mano širdis nežinojo gailesčio priešiui.

Petras Cvirka.

PARTIZANO GODOS...

Brangioji tėvynė piktai sužalota,
Parkritus, suminta į nacių purvus.

Tavoji krūtinė lavonais nuklota,
O gyvi nuklydę į pelkes, urvus.

Neskamba dainomis gražios tavo lankos,
Nes džiaugsmas ir šypsos tau yr' svetimi.
Tavo keliais garma tankai ir patrankos,
Nuo kurių taip žūsta mūsų artimi.

Pavasaris tavo liaudies nesvaigina,
Visa jo grožybė dėl jos svetima.
Tiktai tie mums brangūs, kurie tave gina—
Jų meilė tėvynei tokia artima.

Tavo rugiapjūtės paniurę ir tylios:
Grūdus tyko grobti plėšikas nuožmus.
Mūs kelionės žingsniai—lyg ilgiausios mylios,
Katorga pavirto mūs būvis ramus.

Ir dieną ir naktį tamsa tebesiaučia,
Nės spinduliai saulės nuale, šalti.
(Kad tik spėkų kerštui ligi valiai gaučia),
Sutrupės grandiniai čia mums užkalti.

Čia iš visų šonų banditų gynyčios
Liaudį apiplėšia ligi pat kraujų.
Atimtos pastogės ir namai ir grįčios
Atplūdusių priešių—kryžiočių gaujų.

Mūs brangus jaunimas tapo sumedžiotas,
Tik kai kam papuolė iš spąstų išsprukt.
Chaosė paskendo tavo šalies plotas—
Nuo didžios pagiežos širdis gali trūkt.

Už tai mūsų žingsniai, mūsų visa galė
Atkreipta link priešo, kad atsimokėt.
Argi ne šios gaujos mums grandinius kalė,
Kad mus pasivergus ir art ir akėt?!

Ir už tai mūs peilis, mūsų dinamitas,
Sekioja nuožmingas tirųjų gaujas.
Kai mūs vienas žūva, tai jo vietoj kitas
Narsuolis papildė mūs eiles naujas.

Mūs darbe didingam rankų nesudėsime,
Neišleisim jiešmų neigi sprogmėnų.
Marinami miego nuolatos budėsime
Krūmuose, pakrantėj ar tarp akmenų.

Naikinsim plėšikų nuožmiausiąją galė,
Jų troškulį baigsime jų pačių kraujais.
Kuomet jų žiaurumai laiko mus sukale,
Tai mes juos nismogsime mūsų žygiais naujais.

Taip sutiksime aušrą, bešvintantį rytą,
Taip sutiksime saulę, kai ji prisikels,
Ir tavo liuosybę, tėviške brangioji,
Kai mūsų galybė kryžiokus nugs.

A. Dagilis.

Ragainēs Pilis

IŠ POEMOS "SEREIKIS"

—Skriski, lēk greičiau, žirgeli,
Nešk prie Nemuno mane,
Kur kovų draugai, mergelē,
Kur kryžiuotis tyko jā.

Baltas žirgas jau putoja
Lēkdams šunkeliu senu,
Gīrios dunda ir vaitoja,
Aidi tūkstančiais aidū.

Eglių tamsios šakos svyra,
Kerta dygliais ī akis,
Prie žirgū prigulē vyrāi,
Lyg vilyčios skrenda vis.

O Sereikis pirmas joja—
Jo pažinti negali—
Žirgā ī karčius bučiuoja,
Prašo meldžia, keikia jī:

Skelk perkūnais, žirgužēli,
Neški aitvaru mane
Išvaduot draugus, mergele,
Apgultuosius pilyje.

Gīrios medžiai praretējo,
Akys merkiāsi—šviesu,
Baltas raitelis išnērē
Ir... sustingo ant krantū.

Anoj pusēj Nemunēlio
Kyla dūmų debesys.
Pavēlavot, raitužēliai,—
Skēsta liepsnose pilis.

Kramto lūpas sau Sereikis,
Renkasi aplink draugai.
—Ko tyli? Sakyk, kas reikia—
Padarysim, kaip matai.

—Pavēlavom. Jau Ragnytēs,
Tū, kas buvo joj, nēra.
Tik sudie jai pasakyti,
Ir atkeršyti už jā!

Bet dabar nēgīgios jēgos,
Plaukt per Nemunā vėlu.
Grīšim ī laisvus Pagēgius
Keršto rengt dēl tū šunū.

LABGUVA

Per tamsias gīrias gimtinēs
Traukia raiteliū šimtinēs,
Kur senoji Labguva
Vēl kryžieviū atstatyta,
Bokštāis, sienomis dantyta,
Atējūnū pavergta.

Naktj tamsiā ir vėjūotā
Tēšē čia plēšikai puotā
Su atvykusiais svečiais—
Reino grafais, Saksū ponais,
Su Bavarijos baronais,
Kryžiaus karan sukvieštais.

O aplink, miškuos šalavai
Priešo pilj jau blokavo,
Rengēs pultī jā nakčia.
Raiteliai tik ženklū laukē.
Pēsti gi ī pilj traukē
Priešais vēja, paslapčia.

Kai girti svečiai triukšmavo,
Vējas traukē dainā savo,
Snaudē, peršalē sargai,—
Kopēčios tamsoj po vienā
ī dantyta mūro sienā
Stiebēs, glaudēs atsargiai.

Lyg katēs laukinėš šuoliai—
Ir ant sienū jau drāsuoliai—
Žaibo smūgiai tamsoje.
Jau prie vartū susikibo
Su išbudusia sargyba,
Nesupratusia, kas čia.

Reino grafas daug išgērē
Ir, vos tik duris pravērē,
Dulkē—ir guli ties slenkščiu.
Juokiasi girti vienuoliai:
"Jis už Kristū puolē, broliai"—
Bado grafā pagaikščiu.

Komendantas iš už stalo
Staiga šoko ir pabalo,
Klaikiai žiūri ī duris:
Sunkios grandys sužvangējo,

Vartų tiltas subildėjo,
Kilo keistas klegesys.

Poromis kartu su vėju
Raiteliai į pilį skriejo—
Nieks jiems kelio nepastos!
Veltui riteriai sukliko:
Kryžiais ženklintam plėšikui
Nieks skriaudų nedovanos.

* * *

Rytui išaušus per girių tankynę
Raitelių vilkstinė kelią sau skynė.
Žygį dvi aušros linksmai vainikavo:
Ten Labguva degdama raudonavo—
Kerštas už kritusių pernai Ragnytę;
Priešais—rytai gaivalingai prašvitę
Sveikino pergale, grobį gan rimtą—
Vien tik žirgų apie šešetą šimtų,
Ginklų puikiausių, šarvų išbandytų,
Herbais auksiniais puošniai išrašytų,
Galvas nuleidusių riterių būrį—
Tai į nelaisvę plėšikai pakliuvę.

*1275 m. kryživiai paėmė Ragainės (Ragnytės) pilį, vyrus, išžudė, moteris ir vaikus išvarė į verguvs. Keršydamai už tai šalavai (lietuvių giminė, gyvenusi Pagėgių, Tilžės, Ragainės apylinkėse) 1276 m., praėjo giriomis į vokiečių užgrobtos teritorijos gilumą, netikėtai puolimu paėmė ir sunaikino kryžiuočių Labguvos pilį.

Sereklis—istorinis asmuo, Serekės pilies (Pagėgių apylinkėse) vadas.

Viltis

Saulė, kaip būrė paraudus,
Pamažu skęsta jūros vilnys.
Ten prie melsvo vandens prisiglaudus
Yra gintaro žalio šalis.

Ten laukais plaukia mėlynos upės.
Jos suskyla tarp kopų delta.
Akyse, kaip viltis, šviesiai supas
Plačiasparnė žuvėdra balta.

Kyla vėjas. Ir neša į tolį
Dar plačiau ji išskleidžia sparnus.
Vesk vilties mūs žuvėdra baltoji
Į namus, į namus, į namus—

Ten, kur saulė, kaip būrė paraudus
Skęsta Baltijos jūros vilnis,
Kur prie melsvo vandens prisiglaudus
Yra gintaro žalio šalis.

E. Mieželaitis.

Tėvynės Laukas Verkia

Tėvynės laukas verkia
Po kojom atėjūno,
Po kojom pikto barbaro nacio,
Kuris jį plėšia, vagia.
Kuris jį plėšia, vagia,
Jo vaisių ėda, ryja,
O tėviškės dukrom ir sūnam
Badas iltis tik rodo...

Svečiai tie neprašyti,
Plėšikų gaujos piktos,
Ginklais žvanginė, bombas besvaide,
Pavergė mūsų kraštą.
Pavergė mūsų kraštą,
Daugį žmonių išžudė,
Kultūros Rūmų sienas sugriovė,—
Krašte tik žaizdos žydi...

Dejuoja vargo sesės,
Slaptai taraujas broliai,
Kaip tų barbarų jėgą palaužti,
Kaip laisvę atgrąžinti.
Kaip laisvę atgrąžinti,
Kad švistų naujas rytas,
Kad vargo sėkla krašte pasėta
Su šaknimis išnyktų.

Ai, žvelgia broliai, sesės,
Į rytų šalį garsiai,—
Laukia atgrįžtant didžių kovūnų,
Tėvynei laisvę nešant.
Tėvynei laisvę nešant,
Barbarų gaują vejant...
Patys taipogi dirba, kiek gali,
Barbarų jėgą laužia.

St. Jasilionis.

Apie Grožį

(Iš Stp. Šeipaciovo)

Jis prieš akis kiekvieno stojas tuoj kaip gy-
Nuėmęs šalną, kaktą nubraukę ranka. [vas.—
Pro sluoksnį dulkių kiek senyvas
Spindėjo veidas vyriška drąsa.
Prieš nieką toks nenusilenkia—
Atakon jau ne kartą ėjo jis.
Pati mirtis jį, rodosi, aplenkia,
Nedrišdama pažvelgt jam į akis.
Ir net pilkoji žemė grožis—
Toksai po jos velėnomis nežus.
Juk neišskirti drąsos ir grožio:
Šlykštus bailys—nors veidas ir gražus.

Išvertė K. Korsakas.

JASNAJA POLIANA

ANTANAS VENCLOVA.

Sode ant margo tako, saulės išrašyto,
Tą dieną rudenio auksiniai lapai krito,

O rūmai baltavo pro skambiaj parko tylą,
Lyg marmuras, kuris iš žalumos iškyla.

Galvojau aš—gal būt, tuoj pamatysiu seną
Rašytoją, kuris čia amžinai gyvena.

Juk, rodos, tik dabar jis į namus nuėjo
šešėliu per klevų ir ąžuolų alėją.

Užmiršęs tekantį srove pro šalį laiką,
Po skliautais rašo *Karą* jis ir rašo *Taiką*.

Pro genijaus aštrių akių liepsnas praėjo
žiauri Napoleono karo epopėja,

Katiušos dienos, jaunos, skaidrios ir laimingos,
Kareninos gyvenimas—skaudus, audringas,

Baltų kalnų Kaukazo grožis nematytas,
Senųjų fortų Sevastopolio granitas.

Staiga išgirsta jis—namų jo durys lūžta,
Ir karštas naujo karo vėjas drasko gūžta,

Kurioj eile praslinkę darbo, meilės metai,
Kūrybos įtemptos, sunkių kovų verpetai

Pečius žemyn jam nulenkė, 'pražildė plaukus,
Lyg saulėobelį, žydėjimo sulaukus.

Ilgai jis klausosi ir keliasi iš loš.

Ir girdi—įsibriovėliai knygas jo mēto,

šeimos paveikslus drasko. Štai, nuo pjedestalo
Skulptūra krito. Ir nuo rašomojo stalo

Jie grobia rankraščius—ilgų naktų svajones.
Namai aplinkui dega, klykia, bėga žmonės,

Ir trinksi bombų dūžiai ten, už seno sodo.
O, štai, ant kalno kaime tamsūs pasirodo

šešėliai kartuvių aukštų. Jo rūšies akys
Kaip plėnys pelenuos žėruoja. Nepasakęs

Nė žodžio, eina jis nuo rašomojo stalo.
Kakta vagojas raukšlėmis ir lūpos bala,

Jo gilių akys lyg audringa jūra drumsčias,
Ir gniaužiasi jo sunkios ir galingos kumščios.

Per slenkstį žengia jis, plačiai duris pravėręs,
Ir mato, kaip namus jo daužo, laužo žvėrys.

Ir Rusiją jis mato liepsnose ir dūmuos,
Knygas suplėšytas ir išdažytus rūmus.

Pakilusi ranka, plati, šiurkšti, gyslota
Tarytum uždengia dangaus gaisruotą plotą.

Nuo įnirtimo lūpos pradeda virpėti:
"Gana! Užteks! Paliaukit! *Negaliu tylėti!*"

"Tautų krauju jūs kalavijų ašmens laša!
"Pasauliui panieką ir pavergimą nešat ...

"Subiaurinate žemę, kur maitina žmones ...
"Jūs nepažįstat gėdos, gailesčio, malonės!

"Ir saulei kepinant, ir šaltai liūčiai lyjant,
"Tegu juodoji mūsų žemė jus praryja!

"Teliksit žemėj ten, kur atnešė jus kojos
"Prakeikiu jus!" Ir pamažu atgal Tolstojus

Iėjo į namus, sunkias duris uždaręs,
Aplinkui miestai, kaimai degė, užė karas.

Tolstojus rymo vėl prie savo darbo stalo.
Tegu pasaulio sielvartui ir nēr dar galo,

Bet žmonės, mūs šalies didžiosios išauginti,
Sriautu galingu eina krašto laisvės ginti.

Kur aukso lapuos spindi Jasnaja Poliana,
Tolstojus su mumis kovoja ir gyvena.

Maskva, 1943. VI. 26-27

Ateik!

Daug mėnesių karo praėjo,
Dienų daug—lyg tankai sunkių.
Aš dieną ir naktį ilgėjau
Saulelės tavo akių.

Lyg vakar—prie kiemo vartelių ...
Žvilgsniu palydėjai mane ...
Nė karto, nė vieno kartelio
Tavęs neregėjau sapne.

Ateik! Nekalbėk, būki rūstus,—
Aš džiaugsiuos tavim ir tokiu.
Gimtinės oro man trūksta,
Saulelės tavo akių.

Salomėja Nėris.

Prie Šaltinio

Žydi tulpės ir dilgėlės želia...
Kas uždraus, kas uždraus?
Susipynė žilvyčiai, berželiai
Prie šaltinio skaidraus.

Šiltas vakaras, obelys klausos—
Nekuždėk, nekuždėk!
Tyli vėjas. Padangė nublausus
Sumirgėjo žvaigždėm.

Taip ramindavo mane sesutė...
Ilgesy, ilgesy!
Gal ir tu ne pilkoji lakštutė?
Gal seselė esi?

Iš tėvynės gal... Nuostabų trėlį
Pakartok, pakartok!
Man akyse balta obelėlė
Iš pavasario to...

Salomėja Nėris.

Ateis Pavasaris Gražus

Dar vakar rožės ir jurginai
žydėjo ties mano langu;
Kvepėjo mėtės ir diemedžiai,
Ir širdžiai buvo taip brangu.

Žaliavo pievos ir laukai,
šlamėjo medžių lapai.
Gamtužė puošė malonias,
Kaip kad poetai sako.

Pabudęs rytą iš miegų,
žvelgiu langan rasotan,
Matau ant pievos ir laukų
žilos šalnos užklota.

Manoj palangėj jurginai,
Nukniubę ir nusvyrę,
Pajuodę lapai ir žiedai.
Šalnos dantyse mirę.

Pagels tuoj pievos ir laukai,
Neteks žalios varšos,
Nuo medžių lapai kris žemyn
Ant žemės purvinos.

Ateis pavasaris gražus,
Pikta šalna pabėgs.
Gamta grožybėm vėl pabus,
Jurginai pražydės.

P. B. Pilėnas.

Mano Pavasaris

Man pavasaris prabėgo
Taip staiga ir neučiuomis,
Ir kai saulę širdis mėgo
Ir kai tenkinos kančiomis.

Jis sutvisko žiežirbomis,
Gėlių rūbais apsikaisęs,
Kaip naktį daug lubomis,
Slėpinių tiek daug įmaišęs.

Kai skaidri saulutė šildė
Ir sodelį ir egllynus,
Malonumais juos pripildė,
Tiek vainikų jiems nupynus.

* * *

Dabar šalnos netikėtai
Aštriai gnybo gėlių veidus...
Ir nutraukė ūgį mėtai,
Būvant saulei nusileidus.

Užtekėjus vėl naikina
šalčio galę, rūstų vėją...
Juos įveikus surakina—
Teikia viltį per idėją.

A. Dagilis.

Kovon už Laisvę

Drąsiai-drąsiai į didžią kovą.
Neatsilikime nuo jos.
Kada pasaulis laisvę džiaugsis,
Kad mes neraustum iš gėdos.

Mūs rankos pančiais nesukaltos
Kovon už laisvę kardą imt.
Sušils delnuose pienas šaltas,
Visi drąsiai vienan būrin.

Ši kova mūs ir mūs pasaulis.
Tegu plėšikai—kraugeriai
Nedengs daugiau nuo mūsų saulės.
Jiems nebebusim mes vergai.

Ateis laikai, minės karžygius,
Minės tas didžiąsias kovas.
Kiekvienas džiaugsis savo žygiais,
Su jais gi džiaugsimės ir mes.

Drąsiai-drąsiai į didžią kovą,
Su žodžiu, durtuvu, daina.
Tegu jų sostas žiaurus grūna
Ir kraujui lietus bus gana!

P. B. Pilėnas.

Vakaruose Mūs Namai

Vakaruose mūs namai,
Vakaruosna mūsų kelias!
Jau pulkai į žygį kelias.
Priešaky vadai.—Ramiai!
Ir eilinių ir vadų
Žingsniai spartūs,—vienas du!

Susitiksim tam kely
Piktą vokiečių—fašistą.
Puikiai žaltį tą pažįstam!
Bus ten mūsų dideli!
Bet eilinių ir vadų
Širdys narsios—vienas du!

Mūs durtuvai smeigs kiaurai,
Mūsų kulkos taiko tiesiai.
Daugelį ten jų patiesim!
Atsilyginsim gerai!
Ir eilinių ir vadų
Rankos tvirtos—vienas du!

Už vargus ir už skriaudas,
Už mūs mylimųjų kraują—
Atmokėsime niekšų gaujai.
Jie pakauks mum:—Was ist das?!
Ir eilinių ir vadų
Širdys rūšios—vienas du!

Jau kada ten laukia mūs!
Darbininkai ir arėjai
Ir akis jau pražiūrėjo,
Bene grįžtam į namus.
Ir eilinių ir vadų
Laukia broliai—vienas du!

Liudas Gira.

Marytė

Jau paskutiniai lapai byra.
Šalna. Ruduo vėlyvas.
Tėvynės gint išėjo vyrų
Visi visi—kas gyvas.

O kas gi tu buvai lig šiolei?
Išlepinta mergelė.
Bet nelikai. Ir paskui brolius
Išsirengė į kelią.

Tavęs kad neišdrįstų kaltinti,
Su šypsena numoje,

Išmokai tu badauti, šalti,
Ilgėtis vienumoje.

Išmokai, ašarą praryti,
Kai širdį skausmas gelia.
Kur lepūnėlė ta, Marytė,
Išdykusi mergelė?

Kas klaus—ar šautuvas tau tinka,
Ar tinka tau milinė?
Kiek sužeistų esi surinkus,
Paklaus tave tėvynė.

Kiek priešų... Snaiperio rankelė!
Lavonų skaičius auga.
Už brangią pavergtąją šalį,
Už mirtį brolio, draugo.

Salomėja Nėris.

Prie Brolių Kapų

Melsvos pievos. Krūmai. Skirpstai.
Rytas. Miglos. Nykios balos.
Mėnesio dešnia sutirpsta
Pirmu pašalu išbalus.

Nuskardėjo gervės toly
Ir nutilo klyksmo skausmas.
Kelios ašaros nupuolė
Nuo šakos šermukšnio rausvo.

Smilga klaupdama pavėjui,
Ant geltono smėlio kapo
Mena tuos, kur mus mylėjo,
Kurie mylimi mums tapo;

Kur praliejo kraują šiltą
Už save, už mus, gyvuosius,
Kurie tiesė platų tiltą
Į gyvenimą kartoms mūs!

“Nepamiršk, einas pro šalį
“Savo kritusiojo brolio...”
Mėlyna vilties gėlė
Lydi lydi mus į tolį.

Parymosiu. Krūmai, skirpstai.
Rytas. Miglos. Nykios balos.
Mėnesio dešnia sutirpsta
Pirmu pašalu išbalus.
Aleksėjevska.

Salomėja Nėris.

KNYGŲ APŽVALGA

ISIVAIZDINTAS KOMUNISTAS AMERIKINĖJE LITERATŪROJE

Prieš keletą metų Ruth McKenny parašė knygą "My Sister Eileen." Vėliau iš tos knygos tapo sukurta komedija tuo pačiu pavadinimu, kuri turėjo nepaprasto pasisekimo New Yorke ant Broadway. Neseniai ta komedija pasiekė Hollywoodą ir mes susilaukėme filmos, kurios taip pat milijonai žmonių ėjo pamatyti. Ruth McKenny vardas ir prestižas aukštai pakilo.

Per kiek laiko nieko apie jos literatūrinę kūrybą nebesigirdėjo. Pasirodo, kad ji nusprendė tapti motina ir susilaukė kūdikio. Daug kas manė, kad Ruth McKenny pasitraukė prie pečiaus ir ten palaidojo savo rašytojos karjerą. Tačiau smarkiai apsiriki. Ta gabi komunistė rašytoja ilgai neleido savo plunksnai rūdyti. Nelabai seniai ji davė mums didžiulį, penkių šimtų puslapių veikalą "Jake Home."

Vargiai kuri kita pastarojo dešimtmečio knyga susilaukė arba iššaukė tiek kritikos ir apžvalgų, kiek ši knyga. Viena, kad veikalo autorė, kaip jau minėta, buvo gerai išsigarsinus su veikalu "My Sister Eileen"; antra, kad jinai savo naujam veikalui pasirinko naują, nepaprastą temą. Ji pasimovo duoti Amerikai vaizdą arba paveikslą Amerikos komunisto. Ne eilinio komunisto, ne sinkleriško "Jimmy Higgins" — paprastą, kuklaus, rūpestingo, smulkių, bet be galo svarbių darbų revoliuciniam judėjime atlikėję, bet vieno iš vadų!

Knygos "Jake Home" turinys yra toks: Labai biedno, labai didelės mainierio šeimos nepaprastų gabumų vaikas, vargo priverstas, eina kasyklon dirbti. Po nepasekmingo streiko apleidžia kasyklas ir susiranda darbą Altoonų geležinkelio kompanijos dirbtuvėje. Ten tuojau tampa aukštu bosu. Įsimyli ir apsiveda su gražia ateivių tėvų klasiniai nesusipratusia mergele. Jis užmezga ryšius su komunistiniu judėjimu ir iškilus streikui toj dirbtuvėje, prisideda prie darbininkų. Pati griežtai priešinga jo tam žygiui, nes jo visai nesu-

pranta. Jie turi skirtis ir persiskiria, nors susilaukė ir sūnaus.

Jake Home turi apleisti Altooną ir atsiran-da New Yorke. Čionai jis tuojau įsitraukia į Darbo Unijų švietimo Lygos veikimą ir parodo didelius organizacinius ir oratoriškus gabumus. Tuo tarpu, kaip atsimename, 1926-1927 metais užverda visoje Amerikoje pažangiosios visuomenės kova už Sacco ir Vanzetti gyvybę. Įsitraukia į ją ir Jake Home. Jis važinėja su maršrūtu, sako ugingas prakalbas, organizuoja mases gelbėjimui tų dviejų darbo žmonių vadų. Čia jis susitinka su labai gražia, kažin kaip į komunistų eiles patekusia jauna turtinga mergina Kate ir su ja karščiausiai susimyli. Jake nuvažiavęs į vakarus, chuliganai (Ku Kluks Klanas) jį užpuola, baisesiai sumuša ir išvežė į pustynę, pameta numirti. Massachusetts valdžia nužudo Sacco ir Vanzetti. Jake Home tik po ilgų mėnesių didžiausius pastangų atgauna sveikatą. Dabar jis atsistoja pryšakin bedarbių judėjimo. Darbuojasi Clevelande. Paskui tampa perkeltas New Yorkan.

Veikalas baigiasi su didžiule bedarbių demonstracija New Yorke, kuri buvo policijos žiauriai užpulta ir sukruvinta. Vienas jos vadų buvo Jake Home. Nepaisant užpuolimo, minia pasiekė City Hall ir ten, aikštėje prieš Miesto Rotužę, "žmonės dainavo, dainavo su ašaromis ant savo skruostų, su pergale savo širdyse. Garsūs, liūdni, saldūs balsai skambėjo tvirtai, pakol galų gale tūkstančiai pakėlė savo galvas ir iškilingai užtraukė: 'Lai skamba laisvė!'

"Jake pamanė: Mūsų idealas, mūsų draugai, gyvens milijonais..."

Jake džiaugėsi, kad jo ir kitų draugų pastangomis pavyko išjudinti dideles bedarbių mases į kovą už duoną ir laisvę.

Sioje McKenny knygoje vietomis randame nepaprastai gražių ir įspūdingų vaizdų—iš streiko Altoona darbininkų, paskutinės liūdėsios dienos prieš nužudymą Sacco ir Vanzetti, bedarbių demonstracijos ir tt. Autorė, matyt, yra įdėjusi į veikalą labai daug darbo ir pas-

tangų. Bet šios apžvalgos rašytojas negali sutikti su tais, kurie "Jake Home" nori padaryti literatūrinį šedevrą. Negalima sakyti, kad patsai autorės didvyris, Jake Home, išėjo tipingu komunistinio judėjimo vadu. Autorė, matyt, norėdama padaryti jį pavyzdžiu tikro kovotojo, padarė jį viršžmogiu. Jis jai dar keleto metų berniuku bebūdamas jau skaito ir supranta gilius raštus, kur tik pasisuka arba prie ko tik savo rankas prideda, ten pasirodo genijum. Fiziškai jis yra milžinas, todėl moterys prie jo lipa limpa ir garbintė garbina. Nors jo antroji pati pasirodo didžiausia išdykėle, bet pas Jake Home nei mintis niekadoms nekyla pafilirtuoti su kitomis—jis tiesiog šventasis tuo reikalu! Tik vienu sykiu jis "susvyruoja" ir nusideda prieš draugus, kai pasiduoda savo turtingos mylimosios kapryzams ir išvažiuoja su ja ir jos kaštais Europon pavandravoti. Bet sugrįžęs vėl ištikimai eina savo pareigas, taip sakant, prakeikdamas pačios turtus ir troškimus gyventi iš artimos giminaitės paliktų įplaukų.

Iš antros pusės, jis atsisikiria su savo pirma padoria žmona ir pamiršta savo kūdikį, visai nebandydamas jį įsamoninti, apšviesti, laimėti darbininkų pusę, nors ji pati yra darbininkė, darbininko šeimos dukra. Net ir tada, kada už metų ar kiek, ji ateina pas jį prašyti persiskyrimo ir abudu dar kartą pareikia vienas kitam savo meilę, jis, pernakojęs su ja ir keletą sykių lytiškai pasitenkinęs, leidžia jai ant visados išeiti be jokių pastangų padaryti ją darbo žmonių drauge.

Dar vienas dalykas. Yra sakoma, kad labai mažai moterų rašytojų yra pajėgusios grožinėje literatūroje perstatyti moteris be prietaro, be paneigimo vienoje ar kitoje formoje. Man atrodo, kad šiame veikalė Ruth McKenny neparodė bepusiškumo savo atsinešimui linkui moterų. Nedavė ji nei vienos moters, nors kiek panašios į Jake Home savo gabumais ir atsidavimu, tolygios kovose ir supratime kovos problemų. Margaret išėjo bespalvė, mamytės kvartuko sekėja, be jokios gilesnės išminties. Antroji jo pati, Kate, kaip jau sakytą, buvo lytiška išgverėlė, be jokios atsakomybės, be jokio pastovumo, girtuoklė ir tt. Kitos visos moteriškos, dalyvaujančios veikime ir kovose, taip pat neparodo jokio savistovumo, neduoda jokio atsižymėjimo—ot, tik šiaip sau vyrams pagalbininkės, bespalvės judėjimo skruzdėlės.

Perskaitęs veikalą žmogus jauti: Autorė davė mums tikrai įsivaizdintą komunistų vadą, mažai teturintį bendro su tikrais komunistinio judėjimo vadais.

KAS PER VIENA TA AMERIKIEČIŲ TAUTA?

"The American," James Truslow Adams, 404 pusl., 1943 m.

Autorius šios knygos yra gana žymus Amerikos istorikas, garsiosios Adamsų šeimos kilmės, parašęs daug storių knygų. Tarpe daugelio kitų veikalų, jis yra autorius tokių stambių kūrinių, kaip "The Living Jefferson," "America's Tragedy," "The March of Democracy," "The Epic of America" ir tt. Šios šalies istoriją James Truslow Adams pažįsta puikiai, taip sakant, yra ją išstudijavęs iš panaigų. Tačiau jo šios vėliausios knygos, "The American," negalima skaityti prie pačių geriausių veikalų apie Ameriką, pasirodžiusių paskutiniu dešimtmėčiu. Patsai autorius veikalo įžangoje pasako, jog ši knyga nėra dar viena Amerikos istorija. Jis šią knygą rašęs tam, kad pačiam išsiryškinti, "kas per tokios geografinės, istorinės ir socialinės jėgos, kurios padarė amerikietį nuo bet kurios kitos tautos skirtingu piliėčiu?" Bet vistiek pat knyga yra niekas daugiau, kaip tikrai peržvalga visos Amerikos istorijos, nuo pirmųjų baltveidių apsigyvenimo pradžioje septynioliktuo šimtmečiu iki šių dienų. Vistiek visoje knygoje Adams neiškelia aikštėn apie amerikietį nieko naujo, ko būtų negalima surasti paprastose pilnoje istorijoje. Todėl, nepaisant autoriaus pasižadėjimo nerašyti istorijos, "The American" yra tikrai dar viena Amerikos istorija.

Tačiau tas dar nereikia, kad knyga neverta atsidavusio skaitymo. Joje autorius plačiau paryškina visą eilę labai svarbių klausimų. Jis taipgi pastato visą eilę tokių klausimų, kurie skaitytoją labai intriguoja ir verčia sustojus giliai ir rimtai pagalvoti. Pavyzdžiui, Adams mano, kad jeigu Amerikos indijonus būtų buvę galima pavergti taip, kaip buvo pavergti juodveidžiai afrikiečiai, galimas daiktas, kad šios šalies istorija būtų buvus visai kitokia, visa amerikonių tauta būtų buvus kitokia, amerikietis būtų buvęs netoks, kokį šiandien turime. Galimas daiktas, kad indijonai būtų pavadavę juodveidžius, juodveidžius nebūtų

reikėję gabenti iš Afrikos, visa vergijos sistema nebūtų taip išsiplėtojus ir šiandien mes neturėtumėme trylikos milijonų juodveidžių amerikiečių. Gal nebūtų buvę nei Civilinio Karo, nei Lincolno ir tt. ir tt.

Ryšyje su tuo, jis stato klausimą, kaip ištiesų su pačiais juodveidžiais? Nepaisant visų vergijos žiaurumų ar negrų rasė būtų buvęs laimingesnė, jeigu amerikiečiai nebūtų važiuavę Afrikon, negrus medžioję, vežę čia ir vergę? Ar laimingesni tie negrai, klausia Adams, kurie pasiliko Afrikoj, už tuos, kurie šiandien gyvena Amerikoje?

Negalima sakyti, kad Adams pateisina vergiją, statydamas šiuos klausimus. Jis juos statęs dėl apgalvojimo, dėl diskusijų, dėl žiūrėjimo į progresą, į amerikiečio ateitį.

Adams yra tos nuomonės, kad negrai buvo labai ištikimi savo viešpačiams ir beveik nedalyvavo kovoje už išsilaisvinimą. Čia su juo mi joku būdu negalima sutikti, nes istoriniai faktai rodo visai ką kitą—faktai rodo šimtų tūkstančių negrų dalyvavimą kovose prieš pavergėjus. Pačiam Civiliniam Kare negrai buvo, kaip jau žinoma, nusprendžiamoji jėga ir nusvėrė karo svarstyklės šiaurės pusėn.

Autorius "The American," mano supratimu, labai teisingai pabrėžia tą faktą, kad prieš Amerikos Revoliuciją kolonijose vyriausia kova buvo tarpe darbo žmonių ir plutokratijos. Ta kova buvo ilga ir aštri. Paskui jinai susiliejo su kova už visos Amerikos laisvę nuo Britanijos ir už nepriklausomybę.

Adams nuneigia (klaidingai, mano supratimu) ekonominių faktorių didžiąją svarbą Amerikos istorijoje ir amerikiečio išsivystyme. Jis visai atmeta marksistinę pažiūrą į istoriją. Jis pakartoja visus melus ir, atrodo, su tais melais pilnai sutinka, apie Loncolno republikonų partijos "žiaurumus" pietinėse valstijose po Civilinio Karo, per rekonstrukcijos laikotarpį.

Abelnai paėmus, ši Adamso knyga yra ne tiek išaiškinimas ir išryškimas amerikiečio, tai yra, rimtas apibūdinimas amerikiečių tautos jos istoriniuose procesuose, bet jo, amerikiečio, apgynimas ir protektavimas. Skaitai knygą ir vaizduojiesi sau: koks nors Amerikos priešas puola ir niekina amerikietį, o Adams sušilęs jį teisina ir apgina. Betgi, man atrodo, amerikietis tokio teisinimo bei apgy-

nimo nereikalingas. Jis yra tokiu, koku yra. Jis nėra nei anglas, nei airis, nei rusas, nei vokieitis, nei lietuvis, nei chinietis, nei indijonas, nei juodas, nei baltas: jis yra naujas, sudėtinis žmogus—jo gyslose teka visų tautų ir visų rasų kraujas.

Antaną Smetoną Palydėjus į Kapus

(Taša nuo pusl. 20)

vo faktinai padaryta kalėjimu ir jame gyveno iki 1940 m. birželio mėn. 15 d. 1935 metais tas pats Smetona suruošė skerdynes išėjusiems streikan beginkliams Suvalkijos ūkininkams.

Smetonos vadovaujami Lietuvos fašistai į lietuvių tautą žiūrėjo kaip į molį, kurį gali visaip minkyti, kuris pats neturi smegenų ir jam negalima suteikti jokių pilietiškių teisių. Keli tūkstančiai fašistų su Smetona priešakyje skaitėsi tautos smegenimis. Jie Smetoną paskelbė "tautos vadu." Šitaip šeimininkaudamas, Smetona atidavė Hitleriui Klaipėdą ir visaip suokalbiavo, kad atiduoti Hitleriui ir visą Lietuvą.

Atvykęs į Ameriką, Smetona bandė tą pačią fašistinę politiką vesti, bet jam nevyko. Amerikos lietuvių visuomenė buvo griežtai nusistačiusi prieš jį, prieš fašizmą. Tiesa, Smetona kalbėjo keletoje mitingų, į kuriuos susirinkdavo po keletą šimtų žmonių, tik jie susirinkdavo ne Smetonai pagerbti, bet, kaip išsitarė vienas Philadelphiaus lietuvis, "einu nors kartą ta... dar gyvą pamatyti." Kitais žodžiais, jie ėjo kaip eina žmonės į cirką.

Antrojo pasaulinio karo metu lemta žūti visam fašizmui. Jeigu Smetona pasiskubino užtrokšti savo sūnaus namų gaisre, tai gal jam ir geriau: neteks būti daugelio nemalonių įvykių liudininku.

O lietuvių tauta?

Ji gyvuos laisva ir laiminga. Ant karo griuvėsių, ant fašizmo griuvėsių ji kurs naują, gėrbūvingą, gražų, laisvą, kultūrišką gyvenimą. Retas jos pilietis norės prisiminti juodojo fašizmo ir jo suruošto baisiojo karo laikus. Juo mažiau bus tokių, kurie rūpinsis sužinoti, kaip mirė Antanas Smetona: savo noru, kitų pastangomis ar grynai per nelaimę.

LDS REKORDAS KARO

P Dp 609
1944 1

LIETUVOS NACIONALINĖ
MARTYNO MAŽYDYD BIBLIOTEKA

- Iš 9,000 narių 900 jau yra karinėse jėgose, 7 nariai jau paaukavo savo gyvastis.
- LDS Centras yra pirkęs karo bonų už \$160,000.
- LDS nupirko du bomberiu už \$350,000 karo bonų, kuriuos LDS nariai tam kreditavo.
- LDS remia Raudonąjį Kryžių, Nacionalį Karo Fondą, visas karo pastangas.

Visa Jūsų Šeima Galėtų Būt L. D. S. Nariais

LDS yra priešfašistinė organizacija, kurios nariai nuo širdžiai remia karo pastangas sunaikinti fašizmą. Įsirašydami į LDS jūs prisidėsite prie karo laimėjimo.

Vienintelė lietuvių organizacija, kuri išmoka kareiviams pilną pašalpą ir pomirtinę, nepaisant kur juos nelaimė patiktų.

LDS yra vienatinė organizacija, kurioj lietuvių jaunimas turi geriausių progų veikti sporto ir kultūros srityje.

Didelis pasirinkimas pašalpos ir pomirtinės. Įstojimas veltui.

Nauji nariai priimami nuo 2 iki 60 metų amžiaus.

LDS nariai gauna veltui laikraštį "Tiesa."

LDS kuopos gyvuoja visose lietuvių kolonijose.

Dėl platesnių informacijų kreipkitės į vietinę lietuvių kuopą arba sekamu adresu:

Lietuvių Darbininkų Susivienijimas

419 Lorimer Street
Brooklyn, 6, N. Y.

